

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Matic Korošec

**Evropsko leto ustvarjalnosti in inovacij in
slovenska kulturna politika**

diplomsko delo

Ljubljana, 2009

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Matic Korošec

Mentor: izr. prof. dr. Gregor Tomc

Somentorica: doc. dr. Vesna Čopič

**Evropsko leto ustvarjalnosti in inovacij in
slovenska kulturna politika**

diplomsko delo

Ljubljana, 2009

Zahvala

mentorjema, doc. dr. Vesni Čopič in izr. prof. dr. Gregorju Tomcu za pomoč napotke ter mag. Nataši Bucik z Ministrstva za kulturo RS, mag. Uršuli Cetinski, direktorici Slovenskega Mladinskega gledališča in Simoni Resman z razvojnega oddelka Mestne knjižnice Ljubljana za sodelovanje.

EVROPSKO LETO USTVARJALNOSTI IN INOVACIJ IN SLOVENSKA KULTURNA POLITIKA

Pričujoče diplomsko delo se posveča obravnavi smernic Evropskega leta ustvarjalnosti in inovacij 2009, ki so zajete v osrednjem dokumentu Komisije evropskih skupnosti – Predlog Odločbe Evropskega parlamenta in Sveta o evropskem letu ustvarjalnosti in inovacij 2009. Ker leto še ni končano, je analiza omejena zgolj na delaratorno raven uskladitve slovenske kulturne politike v skladu s smernicami EU. Ta evropski projekt je pomemben, saj ponuja mehanizme za reafirmacijo evropske kulture v smislu povezovanja vseh družbenih dejavnosti s pomočjo poudarka na ustvarjalnih praksah in inovacijah, ki lahko Evropo pripravijo na uspešno soočanje s procesi globalizacije. V prvem delu naloge so podana teoretična izhodišča in definicije pojmov ustvarjalnost in inovativnost oz. inovacije, osnovane na podlagi relevantne literature. Jedro prinaša interpretacijo omenjenega evropskega dokumenta z njegovim razumevanjem ustvarjalnosti in inovacij. Sledi povezava slednjih idej s smernicami in konkretnimi ukrepi slovenske kulturne politike na osnovi Nacionalnega programa za kulturo 2008-2011 ter aplikacija na delovanje dveh slovenskih institucionalnih kulturnih zavodov – Slovenskega mladinskega gledališča in Mestne knjižnice Ljubljana. V sklepu podajam sintezo obravnavane tematike in interpretacijo pomena Evropskega leta ustvarjalnosti in inovacij v splošnem in za slovensko kulturno politiko.

Ključne besede: Evropska unija, ustvarjalnost, inovacije, slovenska kulturna politika

EUROPEAN YEAR OF CREATIVITY AND INNOVATION AND SLOVENIAN CULTURAL POLICY

This text offers an overview of directions of the European Year of Creativity and Innovation 2009. The directions are presented in the central document of The European Commission – Proposal for a Decision of the European parliament and of the Council concerning the European Year of Creativity and Innovation 2009. Further on it focus on analysis of adjustments of Slovenian cultural policy to its ideas on declaratory level. This European project is important, because it offers mechanisms for the reaffirmation of European culture in the sense of connecting social activities and enlightening creative practice and innovation. These mechanisms in turn can prepare Europe to face the processes of globalization successfully. In the first part of the text are presented theoretical grounds and definitions of creativity and innovation, based on relevant literature. The main part offers an interpretation of the mentioned European document and its understanding of creativity and innovation. Further on, it focuses on the connection of European ideas to concrete directives of Slovenian cultural policy, based on the National Program for Culture 2008–2011 and its application by two Slovenian cultural institutions – Slovenian Youth Theatre and Ljubljana Metropolitan Library. In the concluding part, I propose a synthesis of overviewed concepts and an interpretation of the meaning of the European Year of Creativity and Innovation in general, and for Slovenian cultural policy.

Keywords: European Union, creativity, innovation, Slovenian cultural policy

KAZALO

1	UVOD.....	7
2	METODOLOŠKI NAČRT.....	8
2.1	Namen in cilj diplomskega dela	8
2.2	Hipoteza.....	8
2.3	Struktura diplomskega dela	9
2.4	Metodološki okvir	9
3	PREDSTAVITEV POJMOV KREATIVNOST IN INOVATIVNOST	9
3.1	Kreativno mišljenje	9
3.2	Znanje oz. veščina in kreativnost	10
3.3	Kreativnost in inovativnost – razlika med njima.....	11
3.4	Kreativnost kot družbeni proces.....	13
3.5	Kultura, kulturna kreativnost in njen pomen za gospodarstvo	15
4	ORIS PROJEKTA EVROPSKO LETO USTVARJALNOSTI IN INOVACIJ TER INTERPRETACIJA USTVARJALNOSTI IN INOVACIJ V NJEM	16
4.1	Splošno o projektu	16
4.2	Razumevanje ustvarjalnosti in inovativnosti.....	18
4.3	Pomen in cilji projekta.....	19
5	UMESTITEV LETA USTVARJALNOSTI IN INOVACIJ V EVROPSKI PROGRAM KULTURA 2007–2013	21
6	UMESTITEV LETA USTVARJALNOSTI IN INOVACIJ V NACIONALNI PROGRAM ZA KULTURO 2008–2011 REPUBLIKE SLOVENIJE (NPK).....	22
7	PRIMER APLIKACIJE NA PERFORMATIVNO UMETNOST IN KNJIŽNIČNO DEJAVNOST V SLOVENIJI	27
7.1	Področje uprizoritvene umetnosti in Slovensko mladinsko gledališče	28
7.2	Knjižnična dejavnost in Mestna knjižnica Ljubljana	31
8	SKLEP.....	33
9	LITERATURA	37
10	PRILOGE	40

SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC:

ELUI Evropsko leto ustvarjalnosti in inovacij

EU Evropska unija

RS Republika Slovenija

NPK Nacionalni program za kulturo 2008–2011

MKL Mestna knjižnica Ljubljana

SMG Slovensko mladinsko gledališče

1 UVOD

Ustvarjalnost in inovacija sta pojma, ki karakterizirata procese, s katerimi želi Evropska unija (v nadaljevanju EU), natančneje Evropska komisija, opozoriti na potrebo po intenzivnejšem razvoju nastajajoče homogene evropske družbe, njene kulture in gospodarstva. Svojo politiko oz. smernice je strnila v dokumentu Predlog odločbe Evropskega parlamenta in Sveta o evropskem letu ustvarjalnosti in inovacij 2009, ki predstavlja temeljni dokument državam članicam za ozaveščanje pomembnosti spodbujanja ustvarjalnosti in inovativnosti na vseh področjih, na njihovo interaktivno povezovanje na različnih ravneh ter posledično – reafirmacijo monolitne evropske družbe, ki bo pripravljena na soočanje s procesi globalizacije in tako konkurenčna drugim svetovnim civilizacijskim silam.

Uresničitev Evropskega leta ustvarjalnosti in inovacij (ELUI) je odvisna od odziva kulturnega sektorja in kulturne politike držav članic. Vsaka članica EU ima namreč svojo strategijo za povzemanje in implementacijo idej Evropske komisije v smislu t.i. evropskih tematskih let; ena od najbolj pogostih je prav kulturna sfera. Kultura je bila v preteklosti integrativna sila slovenstva, zato se mi zdi pomembno, da osvetlim njen pomen v kontekstu povezovanja evropskih smernic na tem področju in slovenske kulturne politike. Letošnje evropsko leto ponuja možnost za aktivno sodelovanje držav članic v procesu združevanja kulturne, gospodarske, znanstvene in izobraževalne sfere torej povečanju ustvarjalnih in inovativnih kompetenc pri oblikovanju prihodnosti Evrope. V pričujočem diplomskem delu torej želim raziskati njeno pripravljenost Slovenije na soočanje oz. združevanje domače kulture z evropsko preko ustvarjalnosti in inovacij, kot ju razume projekt ELUI.

Predpostavljam torej, da je slovenska kulturna politika razvila okvir, v katerem se na deklaratorni ravni ukvarja z idejami in problematiko EU. S tem impliciram, da v določenih dokumentih obstajajo izražene smernice, strategije in načrtovani ukrepi slovenske kulturne politike za razvoj možnost oblikovanja relevantne ustvarjalne in inovativne produkcije, ki predstavlja ponotranjeno vizijo razvoja evropske kulturne politike. ELUI še ni končano, zato bi bilo proučevanje konkretnih dogodkov in projektov nesmiselno; zato me zanima le teoretična aplikacija idej EU na načrtovanje

slovenske kulturne politike. V nadaljevanju bom na podlagi znanstvenih del definiral ustvarjalnost in inovacije, nato pa s pomočjo Predloga odločbe Evropskega parlamenta in Sveta o evropskem letu ustvarjalnosti in inovacij 2009 interpretiral razumevanje letih s strani EU, Slovenskega nacionalnega programa za kulturo 2008-2011, kot manifesta slovenske kulturne politike ter predstavil teoretično aplikacijo idej ELUI nanjo, ter na dva slovenska kulturna zavoda, Slovensko mladinsko gledališče (SMG) in Mestno knjižnico Ljubljana (MKL), s čimer želim preveriti, na kakšen način se je slovenska kulturna politika teoretično angažirala za uresničitev ciljev ELUI. Na podlagi predstavitve teh ugotovitev bom v sklepu podal mnenje o pripravljenosti slovenske kulturne politike (vsaj na deklaratorni ravni) za vpeljavo evropskih konceptov in relevantnost smernic obravnavanega leta za razvoj slovenske kulturne scene.

2 METODOLOŠKI NAČRT

2.1 Namen in cilj diplomskega dela

Cilj diplomskega dela je predstaviti teoretično aplikacijo idej projekta EU Evropsko leto ustvarjalnosti in inovacij (2009) v slovenskem kulturno-političnem prostoru. Namen dela je analizirati pogled EU na kreativnost in ustvarjalnost skozi dokumente o omenjenem projektu in ugotoviti, kako se to odraža v konkretnih idejah, torej povezovanju letih z obstoječo kulturno-gospodarsko sceno v EU ter na kakšen način je taka usmeritev prisotna tudi v slovenski kulturni politiki in kulturi.

2.2 Hipoteza

Postavljal sem delovno hipotezo: **Slovenska kulturna politika posveča na deklaratorni ravni posebno pozornost inovativnosti in kreativnosti in načrtuje aktivnosti in ukrepe, ki so v skladu z usmeritvami EU.**

2.3 Struktura diplomskega dela

Diplomsko delo bo razdeljeno na naslednje sklope: uvod s predstavitvijo teme, ciljev in namena diplomskega dela; poglavje o metodologiji; jedro – analiza odločbe Evropskega parlamenta in sveta o Evropskem letu kreativnosti in inovacij in slovenskih dokumentov na to temo ter analiza in interpretacija aplikacije idej projekta na dva slovenska institucionalna kulturna zavoda (Mestna knjižnica Ljubljana in Slovensko mladinsko gledališče) in sklep oz. zaključek s sintezo raziskovalnih ugotovitev oz. odgovor na raziskovalno vprašanje oz. hipotezo.

2.4 Metodološki okvir

Pri pisanju naloge bom uporabil analizo primarnih in sekundarnih virov in dokumentov EU in Republike Slovenije, s katerih bom na podlagi lastne analize pridobil podatke o ideji in ukrepih v zvezi z Evropskim letom kreativnosti in inovacij. Pridobljene ugotovitve bom osvetlil s pomočjo metode polodprtega družboslovnega intervjuja, in sicer z vodilnimi osebnostmi kulturnih zavodov Mestne knjižnice Ljubljana oz. Knjižnice Otona Župančiča in Slovenskega mladinskega gledališča v Ljubljani.

3 PREDSTAVITEV POJMOV KREATIVNOST IN INOVATIVNOST

3.1 Kreativno mišljenje

Kreativno razmišljanje vsebuje namensko produkcijo novosti (Weisberg 2006, 7), kar pomeni, da ni mogoče biti kreativen s produkcijo nečesa, za kar se ve, da je obstajalo že pred tem. Če je za posameznika tisto, kar je naredil, novo, a je bilo narejeno že pred tem, je posameznik kljub temu kreativen (Weisberg 2006, 7). Sodeč po zgornjih trditvah, ni mogoče biti kreativen »po nesreči« oz. brez namena. Poleg načrtnosti je močan faktor kreativnosti tudi t.i. vrednost produkta. Kreativnost¹ je posamezniku priznana šele, ko določen segment javnost oz. družbena skupina prepozna njegov

produkt kot kreativen, inovativen, takšen, kot ga še ni bilo. Omenjena vrednost pa ni kriterij sama po sebi, niti se ne nanaša na zgolj materialno vrednost produkta, kreacije. V teorijo je vpeljana le kot obrazložitev, da ni vsaka nova produkcija priznana kot kreativna (Weisberg 2006, 8).

Vpeljava koncepta vrednosti v definicijo kreativnosti povzroči kompleksnejše določanje kakšen produkt in kateri posameznik je kreativen – vrednost nečesa se namreč s časom spreminja. Umetniška inovacija lahko za določeno generacijo pomeni odmeven preboj v smislu avantgardnosti, spet drugi navadno trivialnost. Treba se je torej zavedati, da se dojemanje kreativnosti kronološko spreminja, zato so za objektivno, znanstveno definicijo potrebni kriteriji, ki se s časom ne spreminjajo. Ciljna usmerjenost oz. namenskost in inovativnost določene kreativne produkcije se, ko sta enkrat determinirani, ne moreta več spremeniti. Kljub vsemu pa avtor meni, da je vsaka inovacija dosežena z namensko aktivnostjo posameznika *ipso facto* kreativna, ne glede to kolikšno vrednost ji pripisuje javnost (Weisberg 2006, 8–9).

3.2 Znanje oz. veščina in kreativnost

Vloga učenja veščine in vaje v kreativnem mišljenju lahko predstavlja obvezno prakso pred resnejšim ali družbeno priznanim kreativnim rezultatom. Učenje veščine lahko poteka formalno in neformalno, vsekakor pa je v tem aspektu razumljeno kot zahteva in temelj kreativnega ustvarjanja (Weisberg 2006, 9).

Naslednji aspekt problematizira vsebino pridobljenega znanja; zastavlja se vprašanje, katera znanja mora posameznik na svojem področju delovanja osvojiti in jih pri svojem delu pokazati, da mu lahko rečemo kreativec oz. njegovo delo velja kot kreativno. Slikar, npr. mora uporabljati svoje znanje in veščine pri slikanju določene serije slik, v kateri se zrcali njegova kontinuiteta uporabe specifičnih veščin, ki ga legitimizirajo kot kreativnega posameznika s strani družbe, ki uporabljene veščine ceni (Weisberg 2006,

¹ V poglavjih teoretičnega dela (do vključno s poglavjem št. 4) glede na uporabljeno literaturo v slovenskem in angleškem jeziku uporabljam termin *kreativnost*, v nadaljevanju naloge pa skladno z obravnavanimi viri (dokumenti EU) enakovredno slovensko ustreznico – *ustvarjalnost*.

9–11). Kot že rečeno, pri kreativnem ustvarjanju formalnost izobrazbe, npr. učenje slikarstva na likovni šoli, ne igra ključne vloge, kljub vsemu pa je mnogokrat legitimator kreativnosti in kredibilnosti.

Pri teorijah ki želijo opredeliti kako dolgo oz. obsežno šolanje mora kreativec opraviti, da je sposoben kreativnega dela, se zaplete. Ni namreč enoznačnega ali univerzalnega odgovora, koliko časa in česa natančno se mora npr. slikar naučiti, da lahko prodre na tržišče in je njegovo znanje označeno kot kreativno oz. njegova dela kot inovativna. Posameznik s preveč obsežnim znanjem namreč lahko v želji po kreativnem udejstvovanju zapade v (preveč) logično in racionalno razmišljanje, kar večinoma privede do neinovativnih rezultatov, ki so omejeni s tehniko, naučenim razmišljanjem in tako ne zrealijo kreativnost (Weisberg 2006, 11).

3.3 Kreativnost in inovativnost – razlika med njima

Sodeč po strokovni literaturi je pojem inovativnost večinoma razumljen kot različen od pojma kreativnost, kar odpira pomembno distinkcijo v procesu njenega definiranja (McLean 2005, 227). Sternberg in Lubart (v McLean 2005, 227) npr. definirata kreativnost kot »sposobnost produciranja dela, ki je tako novo (originalno, nepričakovano) kot primerno (uporabno, adaptivno v smislu družbene aktivnosti, dinamike)«. Ustvarjalnost oz. kreativnost je torej človeška sposobnost za preseganje običajnega, konvencionalnega razmišljanja in konceptov, ter v kreativnem presežku ustvarjanje novih idej. Z drugimi besedami – ustvarjalnost je sposobnost oblikovanja novih povezav, ki jih prej ni še ni bilo. Slednje se zgodi, ko na stvari gledamo z neobičajnega vidika (Copenhagen Institute for Futures Studies 2004, 6). Merjenje in obravnava kreativnosti zahteva previdno obravnavo, predvsem zato, ker jo vzajemno dopolnjuje množica pojmov, npr. ideja, izum, preboj, vizija (McLean 2005, 226). Inovativnost in posledično inovacija je povezana s procesom razvoja in implementacije nove (kreativne) ideje (Van de Ven in Angle v McLean 2005, 227). Inovativnost je k cilju usmerjen proces, ki ga opredeljuje tehtanje različnih možnosti, testiranje, izboljševanje, zavržba irelevantnih idej in rezultira v inovaciji (Copenhagen Institute for Futures Studies 2004, 6). Inovativnost se prav tako nanaša na proces formiranja idej v smislu aplikativnega reševanja problemov v splošnem; to pomeni

generiranje, sprejetje in implementacijo novih idej, produktov, procesov in storitev (Van de Ven in Angle v McLean 2005, 227).

Tovrsten proces lahko nastopa na različnih področjih; lahko je tehnične, organizacijske in družbene narave (McLean 2005, 227). Amabile (v McLean 2005, 227) pravi, da je razlika med kreativnostjo in inovativnostjo sledeča: kreativnost je produkcija novosti in uporabnih idej na kateremkoli področju. Inovativnost pa je uspešna implementacija kreativnih idej znotraj neke organizirane strukture. Nobena inovacija ne obstaja brez kreativnih procesov, ki zaznamujejo ozadje in rezultat nekega procesa – identifikacija pomembnih problemov in priložnosti, zbiranja informacij, generiranja in vrednotenja novih idej.

V tem smislu je fokus družbeno-organizacijskih struktur v oblikovanju kreativnih idej in njihove realizacije. V življenju neke organizacije, npr. kulturnega zavoda, mnogo idej kreativnega vodstva nikoli ni uporabljenih. Da je ideja relevantna za določen trg, mora biti prepoznana kot potencialna – temeljiti mora na lastnostih določenega področja, kar pomeni uvajanje novosti v skladu s specifikami obstoječe družbe, preseganje morebitnih tehnoloških, družbenih, okoljskih ovir in pritiska konkurence (McLean 2005, 229).

Ko govorimo o katerikoli organizacijski kreativnosti, moramo upoštevati nujno prisotnost inovativnosti, in obratno, brez kreativnih idej, ki napajajo inovativno produkcijo na različnih področjih, sta pojma okrnjena in predstavljata le dve povezujoči se plati istega pojava (McLean 2005, 227–228). Kreativnost in inovativnost sta namreč tesno povezana konstrukta, ki vsebujeta velik del skupnih karakteristik. V kratkem – kreativnost pomeni generiranje novih in uporabnih idej, primarno na ravni posameznika. Inovativnost pa je proces, pri katerem se ideje zbirajo, prečiščujejo, razvijajo, modificirajo, artikulirajo in se sčasoma komercializirajo in/ali implementirajo. Kreativnost je gorivo inovativnih produkcij. Za ohranitev relevantne in kompetentne dejavnosti nekega zavoda mora vodstvo posvečati pozornost obema procesoma, frekventnemu oblikovanju kreativnih idej in posodabljanju svoje inovativne procese do realizacije potencialnih vrednosti teh idej (McLean 2005, 228–229).

3.4 Kreativnost kot družbeni proces

Tradicionalne korenine oz. temelji proučevanja kreativnosti so pogosto preveč intenzivno osredotočeni na posameznika kot na glavnega in pogosto edinega nosilca oz. »posedovalca« kreativnosti. Pri proučevanju kreativnosti je namreč treba upoštevati tudi dejstvo, da je posameznik kljub rezultatom (*ang. output*) lastne kreativnosti družbeno bitje, kreativnost pa tako individualni kot družbeni intrapsihični fenomen (Ford in Gioia v Watson 2007, 419).

Če problematiziramo posameznika kot ultimativnega »posedovalca« kreativnosti in vpeljemo vlogo družbe oz. koncept družbenosti pri tem, moramo opustiti teorije, ki v središče postavljajo osebo, posameznika in na podlagi tega definirati kreativnost. To najlažje storimo tako, da proučujemo dinamiko posameznika in družbenih situacij ter njihove kompleksne interakcije in t.i. cikle povratnih informacij (*ang. feedback cycles*) (Amabile v Watson 2007, 419–420). Tovrstne teorije morajo tako upoštevati odnose med posameznikom in širšim družbenim sistemom, odnos med posameznikom in družbenimi skupinami, v katerih se nahaja in odnos med družbenimi skupinami in širšim družbenim kontekstom, saj vsak od naštetih odnosov oblikuje določeno kreativno produkcijo. Na primer – dana organizacija ima specifično okolje oz. razmere, ki producirajo kreativno vedenje ali so kreativne same po sebi (Robinson in Stern v Watson 2007, 420).

Pojem oz. fraza družbena kreativnost v grobem karakterizira kreativno vključenost posameznikov in družbenih skupin na določenih družbenih področjih. Domingues v delu *Social Creativity, Collective Subjectivity and Contemporary Modernity* socialno kreativnost definira kot sociološko temelječe družbene spremembe. To pomeni pojav, ki označuje serijo družbenih sprememb ali njeno reorganizacijo (Watson 2007, 421). Družbena kreativnost izhaja iz socialnih kontekstov; predstavlja interakcijo in vzajemno vplivanje v odnosu med okoljem in posamezniki, ki vodi k improvizirani kreativnosti, npr. džez skupine ali oglaševalske agencije kot kreativni rezultat neke družbene skupine na način iskanja neke inovativne rešitve interpersonalen ali širše družben problem (Montuori in Purser v Watson 2007, 421).

Watsonova pravi, da na področju socialne kreativnosti zaradi zakoreninjenega razumevanja kreativnosti kot miselnega procesa, ki se vrši v posamezniku, (še) ni dovolj konsistentne teorije. Teorije odvisno od usmeritve poudarjajo naslednje aspekte kreativnosti:

- izvor kreativnosti v perspektivi kreativnega rezultata – *produkta*;
- karakteristike oz. taktike kreativne osebe – *posameznika*;
- navade in vzorci, ki spremljajo kreativnost – *proces*;
- interpersonalna impresija, ki ostale javnost oz. družbeno skupino vodi k priznanju, da je posameznikov produkt kreativen – prepričljivost (Simonton v Watson 2007, 424);
- prepoznanje širše družbe – *priznanje ali pritisk* (Taylor v Watson 2007, 424).

Zgoraj opredeljena t.i. tipologija P-jev identificira osrednjo idejo proučevalnih postopkov kreativnosti, a ne oblikuje modela za natančno razumevanje relacij med naštetimi faktorji. Z izpostavitvijo faktorja »posameznik« je mogoče odgovoriti na vprašanje kdo je *reator*, če predpostavimo, da je to lahko posameznik, ki je vpleten v kreativni proces, majhna skupina, družbena skupina kot tim (delovna skupina) ali celo kot organizacija. Vsaka od teh kombinacij je lahko potencialni reator in tako potencialni nosilec kreativnega procesa, njegova ekskluzivnost v tem procesu pa je odvisna od vseh ostalih faktorjev (Watson 2007, 424–425).

Družba torej ni le dejavnik, ki vpliva na posameznikovo ustvarjalnost, je navdihujoč faktor in vir ustvarjalnosti, kajti formacija ustvarjalnega posameznika je vzajemna formaciji družbene ustvarjalnosti. Ljudstvo namreč ni le sila, ki ustvarja materialne vrednote, je edini neusahljiv vir duhovnih in mentalnih vrednot (Trstenjak 1981, 156). Če družba posameznikom ne nudi možnosti za participacijo v znanosti, umetnosti in gospodarstvu, se kakovost in kvantiteta njene delovne energije, kar pomeni stagnacijo ustvarjalnega dela in s tem razvoja družbe (Trstenjak 1981, 158).

Lahko osvetlimo tudi teorijo, ki se osredotoča na sam proces kreativnosti. Kreativnost je namreč proces vpletenosti v kreativna dejanja oz. aktivnosti, ne glede na to, ali so rezultati le-teh inovativni, uporabni, originalni (Drazin v Watson 2007, 426). Ta definicija kreativnosti kljub temu, da se lahko spustimo v razpravo ali je lahko ideja kreativna glede na to ali je sprožila inovacijo, ponuja možnost proučevanja, kako se

kreativnost pojavlja v smislu »velikih« ali »pravih« in na drugi strani nepomembnih idej, idej ki izpuhtijo ali se manifestirajo v kreativnem oz. inovativnem produktu nekega družbeno pomembnega posameznika, skupine. Bistvo tega pristopa je poudarek na vsakodnevni kreativnosti, torej kreativnosti v mnogih vsakodnevnih praksah, ki so lahko tako bežne ali za dano situacijo nepomembne, da jih ne opazimo. Pristop, ki podrobneje proučuje proces kreativnega udejstvovanja torej ne dela kvalitativnih razlik med idejami, ki težijo k implementaciji v inovacije, velikopotezne, radikalne produkte, npr. iznajdba neuničljivega jekla, in tistimi, ki so pomembni na mikroravni, torej v človekovem vsakdanu, npr. inovativnost v oblikovanju stavka pri pisanju besedila (Watson 2007, 426–427).

3.5 Kultura, kulturna kreativnost in njen pomen za gospodarstvo

Kultura je splošen izraz za človeškost in izraz njegove kreativnosti. Kultura je prežeta s pomenom, védenjem, produkcijo in civilizacijskimi vrednotami. Kultura vpliva na kreativnost svojih pripadnikov in karakterizira produkcijo inovacij. Pravzaprav kulture in kreativnosti ne gre ločevati, saj se vzajemno oblikujeta, z drugimi besedami kulturo lahko razumemo kot vir kreativnost, kreativnost pa kot udejanjenje kulture (KEA 2009, 4). Kljub zgornji trditvi pa je interakcija med kreativnostjo in kulturo kompleksna; kulture ni mogoče vedno povezati s kreativnostjo, saj ta sestoji iz reprodukcije konvencij, npr. varovanje kulturne dediščine, hkrati pa mora kultura za svoj obstoj dovoliti določeno stopnjo inovacij, ki pa morajo biti nujno prezentirane v skladu z njenimi zahtevami; le tako je kreativnost prepoznana kot dobrodošla (KEA 2009, 22–23). Slednje je ključni razlog za oblikovanje obravnavanega tematskega leta, saj »evropska kultura« še ni dovolj eksplicitno oblikovana, hkrati pa teži k ohranjanju svoje dediščine, za kar potrebuje integrativno in gospodarsko silo – poudarjanje pomena ustvarjalnosti in inovacij.

Kulturna kreativnost oz. kreativnost, kreativnost, ki izvira iz kulture, je povezana z sposobnostjo ljudi, pomembnih ustvarjalcev z visoko razvitim imaginativnim mišljenjem, ki predstavljajo izziv konvencionalnemu in težijo k simbolni in afektivni komunikaciji. Kulturna kreativnost ima potencial, ki podira konvencije, torej običajen način mišljenja. Prizadevanje za to rezultira v oblikovanju novih vizij, idej in

produktov. Narava kulturne kreativnosti je tesno povezana z umetniškim prispevkom izraženim v kulturno-umetniški produkciji. Družbeno kreativnost je torej mogoče razumeti kot spontano, intuitivno, individualno in skupinsko dejavnost ali pojav, ki določeno kulturo pestri in je nosilec njenega razvoja (KEA 2009, 21).

Kulturna kreativnost je ključni faktor za evropsko postindustrijsko družbo in njeno gospodarstvo. V procesih globalizacije je namreč pomembno, da se v gospodarstvo vnaša novosti, se išče inovativne načine za njegov napredek, kar pa je dosegljivo le z poudarkom na kreativnosti in inovativnosti celotne družbe, ki gospodarstvo ustvarja, oz. ga kot del kulture oblikuje. Tehnološke, informacijske, storitvene in produkcijske novosti so torej del kulture, ki jo oblikujejo njeni pripadniki, sama pa povratno vpliva nanje. Z motiviranimi člani družbe tako kultura preko gospodarstva ostaja vitalna in se ne bori zgolj za obstanek, temveč poskuša preseči konvencionalne okvire, se povezovati z drugimi kulturami (KEA 2009, 5).

4 ORIS PROJEKTA EVROPSKO LETO USTVARJALNOSTI IN INOVACIJ TER INTERPRETACIJA USTVARJALNOSTI IN INOVACIJ V NJEM

4.1 Splošno o projektu

Evropsko leto ustvarjalnosti in inovacij 2009 (ELUI ali Leto) je namenjeno ozaveščanju pomena ustvarjalnosti in inovativnosti kot ključnih sposobnosti za osebni razvoj posameznikov ter razvoj evropske družbe in gospodarstva. Z artikulacijo pomembnosti ustvarjalnosti in inovativnosti oz. inovacij se EU zavzema za oblikovanje evropske prihodnosti v globalni konkurenci s spodbujanjem možnosti ustvarjanja in produkcije inovacij za vse državljane. »Razglasitev ELUI skozi izobraževanje in kulturo, na bi dvignila javno zavest, spodbudila politične razprave v državah članicah in prispevala h krepitvi ustvarjalnosti, inovacij in medkulturnih kompetenc« (Komisija evropskih skupnosti 2008, 6). Na tak način je EU je oblikovala okvir za ozaveščanje teh vprašanj oz. problematike in razvila strategijo spodbujanja orientacijske razprave o načinu, kako povečati ustvarjalne in inovacijske možnosti Evrope (Evropska komisija 2007, 2–3). Z ELUI želi EU dvigniti zavest državljanov o

pomenu ustvarjalnosti in inovacij za osebni, družbeni in gospodarski razvoj, predvsem z razširitvijo t.i. dobrih praks med državami članicami in spodbujanjem izobraževanja in javne debate na to temo. EU si namreč prizadeva oblikovati konkurenčen položaj v procesih globalizacije, na način, da krepi ustvarjalne in inovacijske sposobnosti svojih državljanov. V ta namen zagotavlja orodje za ozaveščanje o tej problematiki in mehanizme za povečanje ustvarjalnega in inovativnega outputa (Urad Vlade RS za komuniciranje 2008).

Kot pri prejšnjih evropskih tematskih letih, npr. Evropsko leto medkulturnega dialoga 2008, ukrepi predvidevajo promocijske akcije, prireditve in pobude na evropski, nacionalni, regionalni in lokalni ravni. Evropsko leto ustvarjalnosti in inovacij 2009 je namreč horizontalna in navzkrižna pobuda, ki zajema veliko področij; poleg izobraževanja in kulture vključuje še podjetniško, regionalno in raziskovalno politiko (Evropska komisija 2008, 1).

Evropski komisar za izobraževanje, kulturo, usposabljanje in mladino, Ján Figl' je pred začetkom izvajanja projekta dejal: »Ustvarjalnost in zmožnost prenavljanja sta ključni človeški lastnosti – vsak od nas ju ima v sebi in vsi ju uporabljamo v številnih okoliščinah, ne glede na to, ali se ju zavedamo ali ne. S tem evropskim letom želim, da bi evropski državljani bolje razumeli, da lahko s spodbujanjem človeške nadarjenosti in človeške zmožnosti prenavljanja dejavno spremenimo Evropo na boljše« (Evropska komisija. 2008, 1).

Številne osebnosti z izjemnimi dosežki na področju ustvarjalnosti in inovativnosti so bile povabljeni k sodelovanju kot ambasadorji leta. Med njimi so sodelovanje npr. sprejeli Esko Tapani Aho – nekdanji finski predsednik vlade, poslovnež in pisec poročila EU o inovativnosti, profesor Bengt-Åke Lundvall, eden izmed vodilnih evropskih raziskovalcev na področju inovativnosti, sir Ken Robinson, eden izmed vodilnih avtoritet na področju ustvarjalnosti in izobraževanja, Jean-Philippe Courtois, predsednik družbe Microsoft International, profesor Ernő Rubik, učitelj in izumitelj slavne Rubikove kocke, in Radu Mihăileanu, francoski filmski režiser in scenarist in drugi. Njihovo delo je podpora in spodbujanje evropskega leta v svojih državah in po svetu ter se udeležba pomembnih prireditev (Evropska komisija. 2008a, 1–2).

V Bruslju bo med letom potekalo šest osrednjih javnih razprav o ključnih vprašanjih glede ustvarjalnosti in inovacij, ki bodo služile kot temelj za razmišljanje in izmenjavo zamisli ter tako prispevale k orientacijski razpravi o ustvarjalnosti in inovativnosti oz. inovacijah. Javne razprave bodo obravnavale vprašanja, kakršna so kulturna različnost, javni sektor, izobraževanje, družba znanja, trajnostni razvoj ali ustvarjalne umetnosti in obrti (Evropska komisija 2008, 2).

4.2 Razumevanje ustvarjalnosti in inovativnosti

Ustvarjalnost je v osrednjem dokumentu, Odločbi Evropskega parlamenta in Sveta o Evropskem letu ustvarjalnosti in inovacij 2009 (v nadaljevanju Odločba), ki etablira in legitimizira projekt ELUI, predložen s strani Komisije evropskih skupnosti in sprejet s strani Evropskega parlamenta in Sveta, pojmovana kot »človeška lastnost, ki se odraža na številnih področjih v različnih oblikah; umetnost, obrt, znanstveni in družbeno-podjetniški preboji itd«. Ustvarjalnost je mnogodimenzionalen sociopsihološki pojav, kar pomeni, da je človeško znanje na različnih področjih osnova za ustvarjalnost in inovacije v družbenem pomenu besede (Komisija evropskih skupnosti 2008, 2).

Odnos med kompetencami ter ustvarjalnostjo in inovacijami je dinamičen, saj medosebni odnosi ljudi, družbene okoliščine, zahteve, potencial njihovih spretnosti in znanje pripomorejo k nastajanju inovacij, te pa prispevajo k spremembi potrebe po spretnostih na različnih področjih (Komisija evropskih skupnosti 2008, 2). S primernimi kompetencami uporabniki kot potrošniki zagotavljajo inovacijam dostopen trg, poleg tega pa lahko uspešno rešujejo nepredvidene situacije in sodelujejo pri razvoju izdelkov in storitev v smislu povezovanja različnih produkcijskih panog (Komisija evropskih skupnosti 2008, 3).

Zgornji misli lahko navežemo na prej omenjeno teoretsko izhodišče o znanju veščine in povezovanju ustvarjalnosti kot sposobnosti. Očitno je, da so znanje in veščine oz. izobraževanje temelj pojmovanja EU o sposobnosti razvoja kreativnega potenciala na slehernem področju. EU namreč razume ustvarjalnost kot presežek dosedanjega znanja, ki se manifestira v obliki inovacij na pretežno družbenem področju. Inovacije

so torej uspešen, uporaben in za družbo koristen odraz ali uresničitev ustvarjalnih zamisli oz. idej. Novi izdelki, storitve, postopki, strategije in organizacije od ljudi zahtevajo ustvarjanje novih zamisli in povezovanje med njimi. Kompetence, kot sta ustvarjalno mišljenje in napredno reševanje težav, so zato enako pomembne na gospodarskem, družbenem in tudi umetniškem področju.

Ustvarjalne in inovativne družbene sfere – umetnost na eni in tehnologija ter ekonomija na drugi strani – pogosto niso dovolj dobro povezane, da bi lahko uresničile svoj potencial pri bogatenju družbene dejavnosti in njenemu razvoju. Bistvo projekta je torej ekspliciten poudarek na povezovanju omenjenih sfer v obliki eksemplaričnih projektov, ki bodo ilustrirali vrednost upoštevanja predlaganih konceptov ustvarjalnosti in inovativnosti na povezovanju več področij, kot so šolstvo, podjetništvo, umetnost, znanost in tehnologija, natančneje preko organizacij, ki so pristojne za vodenje teh družbenih sfer. Inovacijski procesi so namreč omreženi, multidisciplinarni in problemsko usmerjeni ter zahtevajo sposobnost vzajemnega delovanja z drugimi. To je ključen argument, zakaj spodbujati kreativnost in s tem inovacije – zaradi vse večjega pritiska globalizacijskih procesov, ki zahtevajo od posameznika in družbe hitro prilagoditev in kreativne rešitve na vseh ravneh življenja in dinamike družbe (Komisija evropskih skupnosti 2008).

4.3 Pomen in cilji projekta

Ustvarjalnost in posledično inovacije imajo ključen pomen za sposobnost Evrope pri učinkovitem odzivanju na izzive globalizacije. Splošni cilj Leta je podpirati prizadevanja držav članic pri spodbujanju ustvarjalnosti s pomočjo vseživljenjskega učenja kot gonila za inovacije in ključnega dejavnika za razvoj osebnih, poklicnih, podjetniških in socialnih kompetenc ter blaginje vseh posameznikov v družbi (Ministrstvo za kulturo RS 2008). Evropa mora namreč povečati svojo učinkovitost na socialnem in gospodarskem področju s strategijo, katere cilj je oblikovanje stimulativnega okolja, ki omogoča pretvorbo znanja v inovativno produkcijo na vseh področjih. V odločbi je poudarjeno, da »sodobno gospodarstvo zahteva dodano vrednost boljše uporabe znanja, kar vključuje razširitev ustvarjalnih sposobnosti celotnega prebivalstva« (Komisija evropskih skupnosti 2008, 1–2). Evropska družba

temelji na znanju, torej sta ustvarjalnost in inovativnost v Odločbi razumljena kot nadgradnja kompetenc, ki ljudem omogočajo izrabo priložnosti za nove zamisli, ki spodbujajo aktivno udeležbo v evropski družbi, ki teži k integraciji in sodelovanju:

Inovativna sposobnost je tesno povezana z ustvarjalnostjo kot osebno lastnostjo, ki temelji na kulturnih in medosebnih veščinah in vrednotah. Da bi jo lahko izkoristili v celoti, jo je treba razširiti med vsem prebivalstvom./.../Razglasitev evropskega leta je učinkovit način pomoči pri soočanju z izzivi, in sicer z izboljšanjem ozaveščenosti javnosti, razširjanjem informacij o dobrih praksah, spodbujanjem raziskav, ustvarjalnosti in inovacij ter spodbujanjem politične razprave in spremembe (Komisija evropskih skupnosti 2008, 2).

Cilj Leta je spodbuditi in ozavestiti Evropejce, da je ustvarjalnost in posledično sposobnost produkcije inovacij na vseh področjih potrebna kompetenca za aktivno družbeno udejstvovanje. Velik pomen pri celotnem projektu ima tako navezava na izobraževanje s poudarkom na vseživljenjskem izobraževanju, ki je vključeno v leto 2009 kot nosilec načrta Skupnosti na področju vseživljenjskega učenja in mladinskih politik in delovnega programa Izobraževanje in usposabljanje 2010 (Ministrstvo za kulturo RS 2008).

Posebni cilji ELUI bodo v grobem poudarili naslednje dejavnike, ki lahko prispevajo k spodbujanju ustvarjalnosti in inovacij: zagotovitev okolja, ki je ugodno za inovacije in prilagodljivost; poudarjanje odprtosti do kulturne raznolikosti različnih vej umetnosti in šolstva; spodbujanje estetske občutljivosti, čustvenega razvoja, ustvarjalnega razmišljanja; osveščanje o pomembnosti ustvarjalnosti, inovacij in podjetništva za osebni razvoj in tudi za gospodarsko rast in zaposlovanje; pospeševanje odprtosti do sprememb, ustvarjalnosti in reševanja težav kot kompetenc, ki se prenašajo na inovacije; razširjanje dostopa do različnih ustvarjalnih oblik samoizražanja, tako v formalnem izobraževanju kot tudi v okviru neformalnih ter priložnostnih dejavnosti; spodbujanje oblikovanja kot ustvarjalne dejavnosti, ki znatno prispeva k inovacijam, in tudi upravljanja inovacij in spretnosti upravljanja oblikovanja; razvoj ustvarjalnosti in inovativne sposobnosti v zasebnih in javnih organizacijah (Ministrstvo za kulturo RS 2008). To na Evropski ravni daje priložnost za izmenjavo in uporabnih praks,

predvsem na povezovalnih področjih kot je kultura (Komisija evropskih skupnosti 2008, 2).

5 UMESTITEV LETA USTVARJALNOSTI IN INOVACIJ V EVROPSKI PROGRAM KULTURA 2007–2013

Evropska komisija je junija 2008 v Uradnem listu Evropske unije (C 141/27) objavila razpis za leto 2009 Programa Kultura (2007–2013) (v nadaljevanju Program) s smernicami za izvajanje dejavnosti Programa v okviru projektov večletnega sodelovanja, ukrepi sodelovanja, posebne akcije (tretje države) in podpora kulturnim organizacijam na evropski ravni 141/13 (Razpis 2009: Program Kultura (2007-2013)).

Kultura ali bolje rečeno, kulturna politika, je razmeroma novo področje delovanja za EU, vsaj s formalno-pravnega vidika. Pravna podlaga za delovanje EU na tem področju je bila namreč uvedena šele leta 1992 z maastrihtsko pogodbo. Osnovni cilj te dejavnosti je spodbujati in podpirati sodelovanje v na vseh kulturnih področjih Evropi, da bi se izpostavila oz. formirala vloga skupne evropske kulturne dediščine. Evropska komisija spodbuja kulturo na dva načina: preko politik, predvsem kulturne politike hkrati z vključevanjem kulturne razsežnosti na druga interesna področja EU, na primer v konkurenčno ali industrijsko politiko in s finančno podporo, predvsem preko programa Kultura (2007-2013) in z drugimi ukrepi, npr. projekti znotraj regionalne politike (Evropska komisija in Izvajalska agencija za izobraževanje, avdiovizualno področje in kulturo 2008, 5). Ta dva vidika sta tesno povezana, saj je bil program zasnovan za pomoč pri političnem razvoju na kulturnem področju in posledično za spodbujanje skupnih kulturnih vrednot, ki prispevajo k reafirmaciji pomena evropske kulture v splošnem, skupne evropskim narodom oz. državam (Izvajalska agencija za izobraževanje, avdiovizualno področje in kulturo Evropske komisije 2008, 5–6).

Program je bil oblikovan, da bi se z razvojem sodelovanja med kulturnimi izvajalci iz držav, ki sodelujejo v omenjenem programu uveljavil kulturni prostor, ki je skupen vsem Evropejcem in tako zanje tudi značilen, saj je temelj zanj skupna kulturna

dediščina, ki reproducira zavest o evropskem državljanstvu (Izvajalska agencija za izobraževanje, avdiovizualno področje in kulturo Evropske komisije 2008, 6). Izpeljani so bili trije glavni cilji Programa: spodbujanje transnacionalne mobilnosti oseb, ki delujejo v kulturi; spodbujanje transnacionalnega kroženja kulturnih oz. umetniških del in spodbujanje medkulturnega dialoga (Evropska komisija 2008, 1).

Program podpira tudi zbiranje in razširjanje informacij ter dejavnosti, katerih cilj je v čim večjem obsegu povečati vpliv projektov. Spodbuja izmenjavo izkušenj in kakovostnih praks, razširjanje informacij o programu in vseevropsko kulturno sodelovanje v širšem smislu. Eden od najodmevnejših ciljev programa je tudi vzpostavitev povezav z dejavnostmi, povezanimi z leti, ki so posvečena posebni temi na evropski ravni. Leto 2008 je bilo v znamenju medkulturnega dialoga, letošnje leto 2009 se imenuje Evropsko leto ustvarjalnosti in inovacij, leto 2010 pa Leto boja proti revščini in socialni izključenosti (Izvajalska agencija za izobraževanje, avdiovizualno področje in kulturo Evropske komisije 2008, 5).

6 UMEŠTITEV LETA USTVARJALNOSTI IN INOVACIJ V NACIONALNI PROGRAM ZA KULTURO 2008–2011 REPUBLIKE SLOVENIJE (NPK)

Vstop Slovenije v EU je pretresel njeno sicer močno kulturno samobitnost. Spremenil se je namreč način razumevanja domače kulture in temelj za razpravo o smernicah razvoja institucionaliziranih in neinstitutionaliziranih oblik kulturne prakse. Globalizacijski in t.i. evropeizacijski izzivi in prilagoditve spreminjajo razumevanje naše kulturno-nacionalne identitete na ravni posameznika in skupnosti. Sočasen proces vrednotenja in ozaveščanja o položaju slovenske kulture v splošnem je soočanje z vprašanjem, kakšno kulturo želimo imeti in kako bomo v danih razmerah to dosegli (Ministrstvo za kulturo RS 2007, 2). Odločba Evropske komisije o ELUI sporoča prav to – dejstvo, da je treba na ustvarjalnost in inovativnost gledati široko, globalno. Vidik, ki ga prinaša kultura, je le eden izmed možnih razlag omenjene problematike, po drugi strani pa je pristop, metoda, ki poudarja ustvarjalnost na vseh področjih in hkrati izvira iz kulture, podlaga za ustvarjalnost na drugih področjih in posledično za njihovo

povezovanje. Na tej točki je treba omeniti tudi pomembnost kulture izobraževanje, saj brez kulturno in ustvarjalno izobraženega, če lahko rečem evropskega kadra, Evropa ni konkurenčna drugim svetovnim silam v globalizacijskih procesih (Bucik, 2009).

Gledano v ožji perspektivi, se morda zdi absurdno, da se pojavljata dvom o trdnosti nacionalne identitete na Slovenskem v času, ko je naša država dosegla najvišjo politično potrditev in relativno stabilno prihodnost. Kriza nacionalno-kulturne identitete je očitno Slovenijo zajela v času političnega miru; zdi se, kot da je država zaspala na lovorikah preteklega truda za nacionalno neodvisnost preko avtohtone kulturne produkcije in kulturne zavesti. Tipičen primer je ambivalenca do malovaževanja in suverene uporabe slovenskega jezika – tudi Slovenščina je postala enakovreden evropski jezik, a smo priča njegovemu krhanju in izgubljanju na pomembnosti, dokaz za to pa je vse večje vključevanje angleščine vanjo in nastajajoči ukrepi za njegovo ohranjanje (Ministrstvo za kulturo RS 2007, 2–3).

Vstop v EU je Slovenijo potrdil kot evropski in mednarodni subjekt, hkrati pa je to obeležje zamajalo njeno kulturno samozadostnost, kar zopet nudi možnost za ambivalenten odnos v smislu zaščitniškosti do tradicionalne kulture in njeno zavračanje oz. podreditve slehernemu vzgibu drugih evropskih držav ali ideje o nastajajoči skupni evropski kulturi. Določiti je torej treba svoj način odprtosti s katerim se kulturno izročamo evropskemu drugemu z idejami in praksami, ki ne dopuščajo podreditve, temveč suvereno sodelovanje, prispevek. Razlike se morajo namreč svobodno izražati kot razlike, kar terja, da se kultura sama koncipira kot odprt dialog o možnostih sporazumevanje in srečevanja. Takšno urejanje možnosti za razvoj kulturnih dejavnosti v Sloveniji vodi v stališče, da je kulturna ustvarjalnost, katere nujna sestavina je tudi osmišljanje in refleksija, izrazito individualna (Ministrstvo za kulturo RS 2007, 3). Slednja trditev zveni nekoliko pretenciozno; za osmišljanje, vrednotenje in določeno raven kulturne ustvarjalnosti moramo imeti mnenje t.i. Drugega, z njim sodelovati in se z njim primerjati.

»Razlika kot mati identitete« (Debeljak 2003, 259). Evropska identiteta se je v preteklosti oblikovala na podlagi drugačnosti evropske civilizacije in njenih osnovnih vrednot. Vsi, ki niso spoštovali teh vrednot, so bili percepirani kot nerazviti, zaostali, barbari in so predstavljali grožnjo evropski civilizaciji. Evropa je tako že izvorno

determinirana z dihotomijo *Mi – oni* (Cabada 2000, 116). Tako za posameznikovo kot za skupinsko samozavest je ključen prav faktor razlikovanja. Za sleherno oblikovanje identitete mora med nekom in njegovo okolico, med njegovo in družino nekoga drugega obstajati neka razlika. Razlika, kakršno vzpostavlja meja – *finis*, posameznika vedno določa in zameji, ga *de-finira*. Osnovno merilo pripadnosti je torej možno praktično udejaniti z izumljanjem, vzdrževanjem in premeščanjem razlik (Debeljak 2003, 1–2). Podobe Evrope in njenih sovražnikov so se skozi zgodovino menjavale, vendar se osnovne definicije evropske identitete niso znatno spremenile. Kot temelj evropske identitete lahko še vedno označimo npr. nadaljevanje grške demokratične tradicije, rimsko pravo, parlamentarne ustanove, judovsko-krščansko etiko, humanizem in renesanso kot razcvet intelektualizma in kulture ter umetnosti (Cabada 2000, 117).

Evropska identiteta se je tako razvijala na podlagi političnega mita o monolitni globalni grožnji, ki jo predstavlja svet za mejami Evrope, predvsem islamski svet. V evropski krščanski »utrdbi« tudi ni bilo prostora za oblikovanje jasnih nacionalnih identitet, ker so vsi poskusi le-teh pomenili zoperstavljanje močnemu krščanskemu univerzalizmu (Cabada 2000, 117-118).

Zgornja odstavka je mogoče razumeti s primerom Evrope in njenega umeščanja v dinamiko globalizacije ali z zvrnitvijo koncepta na regionalnejšo raven, torej v smislu umeščanja Slovenije v Evropo oz. EU. Tako kot se je Evropa borila za politično kulturno suverenost, osmišljenost, je s formalno združitvijo v EU trčila v dvom o lastni kulturno-nacionalni suverenosti in se začela soočati s intenzivnim formiranjem evropske identitete z manifestom v konceptu evropskega državljanstva. »Pojem *nacionalno* danes ni zgolj zgodovinski subjekt niti zgolj objekt zgodovine, marveč je tako rekoč onkraj zgodovinskega – hkrati pa je postalo *projekt*, ki ga lahko dojemamo v smislu možnosti *sistemske projekcije v kompleksni globalni dejanskosti*. Identiteta se projekcijsko oblikuje kot sinteza ciljev in smotrov, kjer je odločilno predvsem vzajemno navezovanje gospodarskih in kulturnih dejavnikov« (Ministrstvo za kulturo RS 2007, 4).

Eno od strategij za uravnoteženo dinamiko sprejemanja tuje kulturnosti in suverenega podajanja svoje, s tem pa krepitev kulturno-nacionalne zavesti, je gotovo sodelovanje

v uradnih evropskih projektih kot so t.i. tematska leta, natančneje v letošnjem, ki se, kot že omenjeno imenuje Evropsko leto ustvarjalnosti in inovacij 2009. Treba je poudariti, da je bil obravnavan Nacionalni program za kulturo 2008-2011, ki je osrednji dokument slovenske kulturne politike in zajema zgornje smernice, oblikovan in sprejet leta 2007, torej pred sprejetjem idej o letu ustvarjalnosti in inovacij in njegovi razglasitvi. Pričakovati je torej zgolj okvirno zastavljeno strategijo sodelovanja pri konkretnih evropskih projektih (v tem primeru ELUI) oz. le izraženo pripravljenost za sodelovanje pri projektih EU v splošnem.

»Kultura kot ustvarjalna, dinamična in združevalna energija v družbi« se manifestira kot dejavnost, ki v dani obliki funkcionira v specifičnem družbenem okolju z njenimi akterji, strokovno in laično javnostjo oz. je povezana z vsemi segmenti družbe in področji ustvarjanja. S svojim ustvarjalnim delom namreč prežema estetsko, etično in idejno vsebino družbenega življenja. Kultura v odprti družbi deluje združevalno, hkrati pa je odraz svojemu okolju« (Ministrstvo za kulturo RS 2007, 6). Kultura ne obstaja le v zato namenjenih institucijah, temveč se na podlagi ustvarjalnega dela njenih akterjev manifestira v vseh družbenih aspektih in na vseh področjih. Okviri kulturne politike morajo omogočati smiselno organiziranost, hkrati pa morajo biti glede tega fleksibilni, kakor mora biti gibljiva, torej ustvarjalna in inovativna tudi njena vsebina (Ministrstvo za kulturo RS 2007, 6).

Slovenska kulturna politika bo s spodbujanjem kulturne raznolikosti (nepriustranskost oz. nevtralnost do duhovnih in idejnih tokov, formalno-estetskih in slogovnih usmeritev), upoštevala nabor ustvarjalnih praks v slovenskem in mednarodnem kulturnem prostoru, predvsem v obliki programov, ki črpajo sredstva iz mednarodnih virov; omogočala bo tako tradicionalne kot raziskovalno-eksperimentalne umetniške tokove znotraj slovenske kulture, tako njene elitne kot množične oblike (Ministrstvo za kulturo RS 2007, 7).

Bistvena sestavina identitete povezujoče se Evrope je kultura, ki pa ni enotna. Na ravno EU obstajajo okvirne regulative, vendar ne predstavljajo »talilnega lonca« evropskih kultur. Nevmešavanje EU v posamezne kulture članic je namreč eno izmed njenih glavnih politik (Ministrstvo za kulturo RS 2007, 13). V praksi so se sicer pokazale tudi slabe strani tovrstne obravnave, saj je bila kultura v okviru te politike

odrinjena na obrobje, zato obstaja več instrumentov za spodbujanje vrste kulturnih dejavnosti in programov (Kultura, Media 2007, Evropsko državljanstvo, Vseživljenjsko izobraževanje, t.i. evropska tematska leta, npr. Evropsko leto ustvarjalnosti in inovacij 2009). Namen njihove realizacije je posreden vpliv na celostni razvoj posamezne članice in EU. »Ta vpliv je zaradi tesne vpetosti kulture v vse sestavine življenja zaznaven v njegovih večplastnih učinkih na socialno okolje in prek kulturnih industrij na nacionalna gospodarstva. Prav tako dobiva tudi osrednjo vlogo pri oblikovanju zametkov skupne identitete evropskega duhovnega prostora« (Ministrstvo za kulturo RS 2007, 13).

To se dogaja s podporo projektov za večjo izrabo kulturnih razvojnih potencialov, predvsem spodbujanje kulturne ustvarjalnosti z namenom zagotavljanja socialne vključenosti, mobilizacije in zaposlovanja posebnih ranljivih skupin ter čezmejnemu in medregionalnemu sodelovanju. Domači programi so most do vključitve v razvojne kulturne projekte in evropske programske dokumente za pridobivanje sredstev iz skladov EU. Kulturna politika tako lahko oblikuje strategije preko katerih bo slovenska kultura dobila svoje mesto v domačem in evropskem razvojnem merilu s sinergijskim povezovanjem z izobraževanjem, znanostjo in gospodarstvom. »V tem srednjeročnem obdobju naj te možnosti kar najbolje izrablja, in sicer kot spodbudo domači ustvarjalnost« (Ministrstvo za kulturo RS 2007, 13–14).

Ta del NPK (sicer posredno) najbolje opredeli željo oz. potrebo po dejanskem projektu, ki jo bo vodil v ustvarjalnost v smislu oblikovanja ciljev, projektov in predvsem povezovanja področij kreativnosti s podlago na vseživljenjskem izobraževanju oz. dopuščanje možnost za inovativnost v širšem družbenem smislu. Kljub vsemu NPK ostaja osnovni dokument slovenske kulturno-politične sfere, ki lahko razumemo (le) kot okvir, preko katerega sta ustvarjalnost in inovativnost izražena skozi različna področja oz. kot dokument, ki ta dva pojma, ki ju ELUI poudarja, interpelira kot samoumevna (Bucik 2009) ali drugače, vseprisotna. Eksplicitnih poudarkov o Konkretnih idejah aktualni tematskih let ni mogoče zaslediti, saj je bil NPK 2008-2011 sestavljen pred Odločbo Evropske komisije, zato zgolj spodbuja k sodelovanju pri evropskih projektih, in določa načrtovanje razdelitve sredstev, konkretnih usmeritev ali ukrepov s tem v zvezi pa ne določa. NPK je torej nekakšen »mehak okvir«, ki se ga mora polniti s projekti, ki uresničujejo (Bucik

2009), v tem primeru, ideje ELUI, sicer lahko obstaja kot prazna forma. Njegovo pomen je viden šele v poročilih o projektih, ki so se v okviru tega leta izvajali, kjer je razvidno, da država posveča veliko mero pozornosti projektom EU (Bucik 2009).

Eksplicitno izražen ukrep na nacionalni ravni oz. možnost sodelovanja v okviru ELUI ponuja Javni razpis za sofinanciranje informativno-komunikacijskih izobraževalnih dejavnosti nevladnih organizacij o evropskih zadevah v letu 2009:

Leto 2009 je razglašeno za evropsko leto ustvarjalnosti in inovativnosti. Cilj evropskega leta je krepiti ustvarjalno ter inovacijsko sposobnost evropskih državljanov, ki sta ključni za gospodarsko in socialno blaginjo ter zagotavljanje kakovostne prihodnosti naslednjih generacij. Še zlasti je pomembno prisluhniti ustvarjalnim pobudam mladih, ki na vsakovrstne izzive iščejo izvirne rešitve. Urad želi sofinancirati projekte, v katerih bodo mladi lahko aktivno izrazili ustvarjalnost in uresničili inovativne ideje (Ministrstvo za kulturo RS 2008, Urad Vlade RS za komuniciranje 2008, 1. pogl).

Razpis torej ponuja sodelovanje s projekti v okviru razpisanega tematskega leta, vendar le nevladnim organizacijam le v smislu finančne pomoči. Nikjer ni zaznati posebnih podrobnejših smernic in razlage, kaj to pomeni za slovenske kulturne zavode, kakšen je smisel sodelovanja in usmeritve, na kakšna je strategija slovenske kulturne politike v zvezi s konkretnim ELUI. Zdi se, da slovenska kulturna politika usmerja zavode zgolj na ravni možnosti za pridobivanja finančnih sredstev, ne odpira pa konstruktivnega dialoga v smislu teoretskih osnov za izvajanje idej leta ELUI, kar v osnovi ne kaže na učinkovito deklaratorno utemeljitev in osmišljenje omenjenega projekta EU.

7 PRIMER APLIKACIJE NA PERFORMATIVNO UMETNOST IN KNJIŽNIČNO DEJAVNOST V SLOVENIJI

7.1 Področje uprizoritvene umetnosti in Slovensko mladinsko gledališče

Področje uprizoritvene umetnosti obsega različne zvrsti gledališča, kot so dramsko, glasbeno, lutkovno, plesno gledališče, poulično gledališče, ambientalne oblike gledališča in druge hibridne ali mejne oblike gledališkega izraza. Uprizoritvene umetnosti omogočajo širok razpon ustvarjalnega dela, ki se giblje od tradicionalnega do izrazito sodobnega in raziskovalnega (Ministrstvo za kulturo RS 2007, 21). Zaradi komercializacije kulturne produkcije v Sloveniji se kulturna politika prizadeva vzpostaviti razmere, ki bodo omogočale nastanek in distribucijo uprizoritvenih umetniških praks, katerih osrednji cilj ni zgolj zabava, temveč kompleksna, poglobljena in profesionalno uprizorjena refleksija stanja sodobne družbe, njenih teženj, nasprotij in posebnosti (Ministrstvo za kulturo RS 2007, 21).

To se sklada z idejo ELUI, ki v grobem sporoča, da je »ustvarjalna in inovacijska sposobnost evropskih državljanov ključni steber, na katerem ne bo temeljila le prihodnja gospodarska blaginja Evrope, temveč tudi njena socialna blaginja in kulturni razvoj« (Zver v Sporočila za javnost Slovenskega predsedstva EU 2008). Predvsem slednje – kulturni razvoj je področje, ki ga pomembno oblikujejo kulturni zavodi, kot je Slovensko mladinsko gledališče in dajejo državni ali nacionalni kulturi ustrezno formo, saj s svojim kakovostni delom, ki morda najvidneje odraža visoko raven inovativnosti in ustvarjalnosti, deluje v smeri idej EU in konstituira evropsko kulturo.

V tem delu naloge se osredotočam na enega izmed Slovenskih institucionalnih kulturnih zavodov s področja performativne dejavnosti oz. umetnosti – Slovensko mladinsko gledališče v Ljubljani (v nadaljevanju SMG ali zavod). To je sodoben gledališki center, ki razvija institucionalno sodobno uprizoritveno umetnost na osrednjem slovenskem prostoru in spodbuja sodelovanje med domačimi in tujimi produkcijskimi središči, umetniki ter festivali. Prepoznavno je po širokem spektru inovativnih poetik različnih mlajših režiserjev in po fenomenu ansambelske energije, brookovskega pristopa do igre, kjer ne gre za sistem zvezdnitva, ampak za igralski laboratorij, v katerem se posamezne bravurozne vloge povezujejo v močno celoto igralskega ansambla (<http://www.mladinsko.com>)«. S svojo avantgardno in nekonvencionalno programsko usmeritvijo in kakovostnimi predstavami si SMG pridobilo specifičen ugled in zvesto profilirano publiko, kar jim je pomagalo k večji

prepoznavnosti doma in v tujini (Slovensko mladinsko gledališče). V letu 2008 je bilo SMG izbrano za Evropskega ambasadorja kulture (Cetinski 2009), kar priča o njegovi odprtosti za mednarodno sodelovanje in pripravljenosti na povezovanje domače umetniške scene s tujo in tako združevanje lastne vizije z smernicami EU na področju kulture, pa tudi konkretnih idej ELUI, torej interaktivnega ustvarjalne, inovativne in povezovalne produkcije.

Direktorica SMG meni, da smernice ELUI na področju performativne umetnosti, dejavnosti se odražajo v slovenski kulturni politiki, natančneje v NPK. Kulturna politika torej teži k uresničitvi ciljev, ki jih oblikuje EU na tem področju, predvsem s financiranjem velikega števila gostovanj, ki so pomembna za slovenske ustvarjalce, da presežejo meje in sodelujejo v mednarodnih projektih, ki so lahko plod inovativnih produkcij. Kljub vsemu pa na deklaratorni ravni ni razvila eksplicitnega mehanizma ukrepov, ki bi zavode vpeli v konkretne ideje ELUI, razen razpisa za dodelitev evropskih sredstev. Za SMG že v svoji viziji pokaže usmerjenost k ustvarjalnosti in predvsem k inovativnosti, v smislu »odkrivanja novih gledaliških pokrajin«, kar tvori v gledališkem prostoru produkcijo umetnosti, ki poskuša razviti nove gledališke izraze v vseh smereh in se tako umakniti od konvencionalnih ustvarjalnih praks in metod, ki jih uporabljajo druga slovenska gledališča (Cetinski 2009).

SMG v okviru ELUI ne pripravlja projektov, ki bi eksplicitno poudarjali ideje in smotre, ki jih je podala EU v Odločbi, vendar kljub temu z vsako produkcijo poskuša ohraniti ustvarjalno in inovativno, saj je to srž performativne umetnosti v splošnem. To želijo doseči z aktivnim sodelovanjem v mednarodnem, svetovnem okviru, s koprodukcijami in gostovanji in tako uresničujejo cilje slovenske kulturne politike, ki se v tem primeru zlivajo z evropskimi. O pripravljenosti sodelovanja kulturne politike, kulturnih zavodov in EU priča med drugim tudi zmaga SMG na razpisu Evropske komisije za Evropskega ambasadorja kulture za leto 2008, kar je gledališču s sredstvi, ki jih je prejelo iz evropskih skladov, omogočilo razviti pester program in izvajati gostovanja in mednarodne koprodukcije. Kljub vsemu v tem oziru lahko pride do težav, saj pridobitev evropskih sredstev za obsežnejše projekte ni enostavna, predvsem zaradi zapletenega birokratskega sistema v Sloveniji in EU, ki pa kljub vsemu ne zagotavlja pravočasne in enakopravne razdelitve sredstev. V boju za evropska sredstva

so namreč konkurenčni le likvidni, stabilni kulturni zavodi, med katere spada tudi SMG, svobodna kulturna scena pa je nemalokrat potisnjena v ozadje (Cetinski 2009).

SMG se sodeč po predstavljenem profilu zavoda upira tradicionalnosti, konvencionalnosti. Predstavlja torej koncept sodobne umetnosti, ki je odmik od klasičnega, »preživetega« umetnostnega kurikulumu, ki gradi umetnost sedanjosti. Kljub temu je umetnost SMG institucionalizirana, kar pomeni, da država na nek način sodobno umetnost podpira. Kljub vsemu pa je to ena od redkih izjem. Sodobna umetnost v slovenskem prostoru je sodeč po NPK 2008-2011 zapostavljena, saj njen status, smernice za razvoj niso naveden, kar posledično pomeni, da Slovenci v kulturno-umetnostnem smislu zremo v preteklost, saj nimamo eksplicitne strategije za razvoj sodobne umetnosti, kar posledično pomeni, da nimamo strategije za razvoj kulturne industrije.

Mnogo gospodarskih dejavnosti je prepletenih s kulturo, ali bolje, umetnostjo in kreativno oz. kulturno industrijo. Ker je kreativnost glavna sestavina umetnosti, ta pa kulture, je slednji pojem povezovalni element umetnosti in gospodarstva, industrije, torej kulturne industrije. Kreativni posamezniki ali producenti, predvsem na področju umetnosti so pogosto nosilci kreativnih in inovativnih praks, s katerimi se povezujejo s podjetji zunaj njihove matične sfere. Takšno sodelovanje igra pomembno vlogo pri razvoju gospodarstva, saj spreminja in povezuje področja ustvarjanja z gospodarstvom v splošnem. Takšno stališče je odraz specifičnih karakteristik poslovnih sfer, ki delujejo v kreativnem sektorju. Povezano je s splošno prakso kulturnih in kreativnih podjetij, ki delujejo na visoki interdisciplinarni ravni, kjer so tveganje, improvizacija in kreativni kadri ključnega pomena. Poleg tega pa tovrstna podjetja in organizacije podpirajo progresivne kampanije in javne institucije za povečanje uporabnosti in s tem dejanske uporabe kreativnih servisev, marketinga, komuniciranja in politike človeških virov (KEA 2009, 73).

Če slovenska kulturna politika funkcionira na način, da zapostavlja sodobno umetnost, torej segment kulture, ki edini lahko pripomore k inovativnim povezavam z drugimi družbenimi področji, posledično tudi ne more doseči aktualne ideje EU v zvezi s ustvarjalnostjo, torej uresničenja ciljev za ELUI. Sodobna umetnost ni sestavljena zgolj iz stabilnih institucionalnih kulturnih zavodov, temveč se v večji mero odvija na

neodvisni, svobodni sceni, za katero NPK nima posebnega razumevanja oz. ne izrazi zavedanja o njeni pomembnosti za uspešno kreativno in inovativno sodelovanje v evropskem merilu, po evropskih smernicah.

Prav tako v Sloveniji predstavlja problem uresničitve vizije ELUI o inovativnem in ustvarjalnem združevanju področij, npr. kulture, kulture in gospodarstva. Slovenska zakonodaja namreč ni spodbudno naravnana do politike sponzorstev, donatorstev, mecenstva in drugih oblik financiranja in organizacije. To je področje, za katerega bi bilo potrebno, da bi se slovenska kulturna politika bolj poglobila vanjo. V času gospodarske krize (recesije) je trenutno gospodarsko stanje pri vseh tistih, ki so bili v slovenski kulturi povezani z gospodarstvom nespodbudno, saj so gospodarske razmere izjemno slabo vplivale na sodelovanje, kar je pravzaprav logično. Za SMG je bilo značilno, da se povezuje s podjetji, ki so večja, stabilnejša, a so v zadnjem času tudi ta začela z varčevalnimi ukrepi, ki so na nek način med prvimi prizadela umetnost in kulturo z umikom podpore. To je eno izmed področij, ki je zelo kritično. In je vredno tehtnega razmisleka slovenske kulturne politike. Pravzaprav je to korak nazaj, ne korak naprej v povezovanje z ideologijo EU (Cetinski 2009).

7.2 Knjižnična dejavnost in Mestna knjižnica Ljubljana

Mestna knjižnica Ljubljana (MKL) v skladu s strokovnimi usmeritvami oblikuje skupno zbirko knjižničnega gradiva, virov informacij in storitev z namenom, da posameznikom različnih segmentov prebivalstva zagotovi enostavno in široko dostopnost do knjižničnega gradiva ter informacijskih virov. V sklop zavoda MKL so združene knjižnice Bežigrad, Mestna knjižnica oz. Knjižnica Otona Župančiča, Knjižnica Jožeta Mazovca, Knjižnica Šiška, Knjižnica Prežihov Voranc in Slovanska knjižnica. MKL opravlja tudi druge dejavnosti (razstave, delavnice, izobraževanja), s katerimi prebivalcem Mestne občine Ljubljana približuje knjige, kulturo, znanje in informacije, podpira njihovo vseživljenjsko učenje, spodbuja njihovo ustvarjalnost in išče inovativne strategije za približevanje razširjenih knjižničnih dejavnosti pripadnikom Slovenske družbe. Eden izmed osrednjih ciljev MKL je skrbeti za trajnostni in kvalitativni razvoj vseh enot, zlasti za razvijanje vsebin in projektov, namenjenih mladim (Mestna knjižnica Ljubljana).

Nacionalni program za kulturo knjižnično dejavnost v Sloveniji razume kot razvijajočo se mrežo knjižnic in njihovih dejavnosti, k državljanom oz. občanom ponujajo spekter možnosti uporabe knjižničnega gradiva, vrst izposoje, uporabe ostalih informacijskih virov, spletnih virov in katalogov ter projektov, ki so posredno povezani s knjižnično dejavnostjo oz. jo nadgrajujejo (Ministrstvo za kulturo RS 2007, 26), npr. stalna razstava o življenju Otonu Župančiču v Mestni knjižnici Ljubljana in druge izobraževalne in umetniške oz. kulturne prireditve.

Za slovenski prostor so torej knjižnice osrednjega kulturnega pomena, saj združujejo več dejavnosti in skrbijo za informiranje in učenje državljanov uporabe sodobnih informacijskih virov (Ministrstvo za kulturo RS 2007, 25–26) in tako predstavljajo način povezovanja s svetom in tako sodelovanje v aktualnih procesih t.i. globalizacije ali drugače zlivanja in povezovanja posameznih kultur. Mestna knjižnica Ljubljana ima pri tem pomembno vlogo, saj z izvajanjem zgoraj naštetih dejavnosti predstavlja oz. oblikuje urbani center knjižnične oz. informacijsko-študijske kulture, ki z inovativnimi posegi v jedro slovenskega meščanstva riše smernice za razvoj slovenske kulture v evropskem in svetovnem merilu.

MKL poskuša čim bolj aktivno pristopati k projektom, zato se zaposlenim zdijo ideje ELUI pomembne, saj je poudarek na ustvarjalnosti in inovativnosti na vseh področjih, hkrati pa implicira pomembnost izobraževanja skozi kulturo. Ker so knjižnice kulturne in izobraževalne ustanove, igrajo v tem procesu ključno vlogo, po drugi strani pa konkretne ideje ELUI sintetizirajo vizijo MKL oz. dejavnost, ki ji posvečajo največ pozornosti. Za MKL je pomembno združevanje kulture, izobraževanja in razvoja informacijsko-komunikacijskih pristopov; v omenjeni knjižnici oz. sodobnem knjižničnem centru namreč ne gre zgolj za izposajo knjig, temveč predvsem za približevanje širokega spektra dejavnosti državljanom Slovenije in EU. V ta namen je MKL razvila več vej dejavnosti, ki se manifestirajo v obliki Borze dela, Borze znanja, Središča za samostojno učenje in Središča za mlade sodelujejo in pripravljajo projekti na nacionalni in evropski ravni (Resman 2009).

Na nacionalni ravni se MKL kot knjižnica, ki je kulturna ustanova, prijavlja na razpise različnih ministrstev – Ministrstva za gospodarstvo, Ministrstva za šolstvo, Ministrstva za visoko šolstvo in tehnologijo. Tudi v naslednjih letih si to predstavljajo zelo aktivno, zlasti v letu 2012, ki bo posvečeno boju proti revščini in v letu 2011, ko bo

leto prostovoljstva, saj MKL v svoje delovanje vključuje tudi prostovoljno delo. Mestna občina Ljubljana je dobila kandidaturo za Svetovno prestolnico knjige, MKL pa je pripravila 15 projektov, katerih osnovna nit sta kreativnost in inovativnost na različnih področjih delovanja knjižnice. Poskušali pa so izpostaviti najpomembnejše: interaktivnost projektov, kar v sebi nosi omenjena pojma. Med drugim so v Programu dela MKL za leto 2009, ki je bil sprejet decembra 2008 zapisali: »Cilji tega leta so izkoristiti in spodbuditi kreativne in inovativne iniciative na različnih področjih človeške aktivnosti na vseh stopnjah. V središču bosta izobraževanje in kultura. Knjižnica bo v svojih projektih zasledovala nove metode in pristope pri delu z uporabniki ter aktivno in ustvarjalno vključevala vključevanje uporabnike v različne dejavnosti in prireditve za uporabnike. Že v planu smo postavili so leto kot naše vodilo, smernice in ga navezali tudi na naslednje leto« (Resman 2009).

MKL aktivno sodeluje pri evropskih projektih, v svoje delo pa so vključili tudi konkretne ideje ELUI, kar se odraža na oblikovanju njihove delovne strategije in vizije. Knjižnice v smislu sodelovanja v tovrstnih projektih občutljive ustanove, kar pomeni, da se vanje poskušajo vključiti, kljub temu, da s strani države oz. slovenske kulturno-politične scene razen NPK-ja in razpisov ministrstev RS za finančna sredstva, ni posebnih obveščevalnih in spodbujevalnih mehanizmov, kar konkretnem primeru implicira na nujnost samoiniciativnosti MKL v obliki aktivnega razvijanja svojih programov, ki so lahko idejno blizu smernicam tematskih let (Resman 2009).

8 SKLEP

Sodeč po proučeni literaturi in dokumentih Slovenije in EU lahko razumem ELUI kot krovni del ideje o poudarjanju pomena ustvarjalnosti in inovativnosti kot ključnih sposobnosti za razvoj evropske kulture ter ustvarjalnih in inovativnih kompetenc njenih pripadnikov in gospodarstva. Z artikulacijo pomembnosti ustvarjalnosti in inovativnosti oz. inovacij se EU zavzema za oblikovanje evropske prihodnosti v globalni konkurenci s spodbujanjem možnosti ustvarjanja in produkcije inovacij ki tvorijo sodobno evropsko kulturno podobo. Enačiti evropsko kulturo z EU je morda sporno, saj EU v osnovi predstavlja politično tvorbo, in ne kulturne, pa vendar z

dokumenti, kot je Predlog odločba Evropske komisije o Evropskem letu kreativnosti in inovacij artikulira enost omenjenih kategorij.

EU kot politična tvorba in nastajajoča, vsaj idejno homogena kultura, združena v temelju fragmentirani kulturni konstelaciji, potrebuje ideologijo. Slednje je EU združila v poudarku t.i. evropske kulturne dediščine, kar implicira na nekakšno monolitnost, ki pa je pravzaprav umetna, povezuje ali oblikuje pa jo kulturna politika, ki je glede na zarisana izhodišča najučinkovitejša integrativna instanca. Evropa po izgubi svoje veljave kot svetovna velesila teži k ponovni vzpostavitvi tega statusa, zato se mora geografsko, politično, predvsem pa ideološko integrirati in nastopati kot konkurenčna ostalim svetovnim državam v procesih globalizacije.

ELUI torej predstavlja eno od konkretnih strategij EU za integracijo produkcijskih področij z ustvarjalnostjo in inovacijami kot integrativnim elementom. Ta nagovarja kulturno sfero sleherne države članice kot podlago, metodo, za krepitev svoje suverenosti in potencialnega zlitja evropskih kultur v eno. S projekti oz. tematskimi leti poskuša ozavestiti problematična področja bolj ali manj eksplicitno. ELUI je, kot že rečeno, nekakšna platforma za gospodarski razvoj, razvoj znanosti preko kulture, ki vsebuje močno esenco izobraževanja. Poudarjanje ustvarjalnost in inovacije nagovarja tako rekoč vsa področja, kljub temu pa za medij uporablja kulturo kot pojem v vsej svoji razsežnosti.

Ustvarjalnost asociira na umetnost, ta na kulturo, inovacija pa se z njima povezuje in je ključna instanca drugih področij. ELUI prestavlja izpostavitve zelo splošnih pojmov, ki se tako v teoriji in praksi prepletata oz. vsaj navezujeta eden na drugega. Splošnost in razmeroma tesno povezovanje teh dveh pojmov pa predstavlja težavo pri razumevanju oz. konkretizaciji idej tudi na deklaratorni ravni, saj so subjekti, ki želijo sodelovati v okviru teh idej, najprej prepuščeni definiciji ključnih pojmov, potem pa iskanju opornih točk, ki jih vodijo v realizacijo podanih idej. ELUI razumem kot tipičen primer delovanja novonastalih evropskih ideologemov, slovensko kulturno politiko pa kot področje, ki ideje EU aktivno vključuje v svoje delovanje, v svojem osrednjem dokumentu – NPK pa to eksplicitno poudari. V konkretnem primeru slovenska kulturna politika oz. Ministrstvo za kulturo RS poleg vključitve poglavja o sodelovanju Slovenije v projektih EU ni oblikovala konkretnjših smernic, ki bi

natančneje opredelile ideje ELUI. Javni razpis za sofinanciranje informativno-komunikacijskih izobraževalnih dejavnosti nevladnih organizacij o evropskih zadevah v letu 2009 je poleg Zakona o javnem interesu za kulturo edina oporna točka, kjer lahko dobimo konkretniji oris ukrepov v okviru kulturno-političnega načrtovanja in usmerjanja Slovenije v Zadeve ELUI. To pa utegne povzročiti preveliko prepuščenost kulturnih zavodov lastnim iniciativam in tako zmanjšati njihov realni prispevek k uresničitvi idej ELUI in s tem politike EU, hkrati pa postavlja nepremostljive ovire pri financiranju, izvedbi in spodbudi bodisi manjšim kulturnim producentom, bodisi večjim, stabilnejšim. Prednost takšnega načina izvajanja pa je v večji svobodi kulturnih zavodov in svobodnih ustvarjalcev, da si smernice razlagajo neodvisno od konkretnjših usmeritev in tako že v samem začetku aktivno prispevajo k ustvarjalnosti in inovacijam na kateremkoli področju.

Obravnavana slovenska institucionalna kulturna zavoda sodita med slednje; oba aktivno sodelujeta pri projektih na nacionalni in evropski ravni. To se odraža predvsem v pripravljenosti zavoda v preseganju konvencionalnih okvirov področja, kjer delujeta. Pri SMG je to navedeno že v poslanstvu, uresničevanje pa poteka preko sodelovanj v mednarodnih koprodukcijah, gostovanjih in sodelovanjih na festivalih. MKL postaja sodobni knjižnično-informacijski center, saj združuje in spodbuja dejavnosti, ki presegajo zgolj izposojajo knjig in čitalniškega gradiva, npr. z Borzo in Središčem za mlade. Predstavljata torej avtonomen poligon za razvijanje ustvarjalne in inovativne produkcije, ki že v sami osnovi podpira smernice in ideje ELUI, hkrati pa aktivnosti združene pod pojmom ustvarjalnost in inovativnost predstavljajo bistvo njunega obstoja in implicirata na njuni pomembnost v smislu domače in evropske kulture.

Ideje ELUI na ta način lahko razumemo kot mehak okvir področju kulturne politike, ki se s konkretnimi ukrepi in smernicami polni sproti in ponuja svobodo pri interpretaciji. Obstaja tudi nevarnost neartikuliranosti konkretnih ukrepov s strani držav članic, ki lahko na kulturne zavode deluje destimulativno in ne prispeva k razvoju domače, niti evropske kulture. Učinek letošnjega tematskega leta bo jasn še le po njegovem zaključku, s poročili, ki bodo nastala na to temo in bodo vključena v druge dokumente. Zaradi premajhne distance od dogajanja, ki ga ponuja okvir ELUI je nesmiselno obravnavati konkretne projekte, prevelika aktualnost pa lahko zavede tudi v smislu zgolj teoretičnih, deklarativnih poudarkov, saj jih v množici EU in nacionalnih

dejavnosti kdaj ni mogoče prepoznati oz. se jim ustrezno posvetiti. Moja naloga je se je torej dotaknila slednjega – proučevanja ELUI in s tem povezane slovenske kulturne politike v splošnem in osvetljuje konkretnih idej ELUI in slovenskih smernic na to temo na deklaratorni ravni.

9 LITERATURA

Bucik, Nataša. 2009. Intervju z avtorjem. Ljubljana, 24. avgust.

Cabada, Ladislav. 2000. Razumevanje nacionalne in evropske identitete – Primer Češke republike. *Teorija in praksa* 37(1): 116–129.

Cetinski, Uršula. 2009. Intervju z avtorjem. Ljubljana, 25. avgust.

Copenhagen Institute for Futures Studies. 2004. *Creative Man: Strategy, Management and Business Opportunities in the New Market Logic, Members Report #2/2004*. Dostopno prek: <http://www.cifs.dk/scripts/medarb.asp?id=CBE&lng=2> (17. avgust 2009).

Debeljak, Aleš. 2003. Prostori kozmopolitizma: Evropa in Balkan. *Nova revija* 22 (259–260): 1–36.

Evropska komisija. 2008. *Medijski začetek leta ustvarjalnosti in inovacij 2009*. Dostopno prek: <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/08/1893&format=HTML&aged=0&language=SL&guiLanguage=fr> (22. julij 2009).

Izvajalska agencija za izobraževanje, avdiovizualno področje in kulturo Evropske komisije. 2009. *Program Kultura (2008-2013)*. Dostopno prek: http://eacea.ec.europa.eu/culture/programme/programme_guide_en.php (1. julij 2009).

KEA. 2009. *The Impact of Culture on Creativity*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/culture/key-documents/doc/study_impact_cult_creativity_06_09.pdf (17. avgust 2009).

Komisija evropskih skupnosti. 2007. *Sporočilo o evropski agendi za kulturo v svetu globalizacije (COM(2007) 242 konč.)*. Dostopno prek: <http://www.mk.gov.si/Fileadmin/>

mk.gov.si/pageuploads/Ministrstvo/Predsedovanje_EU/dokumenti/SPOROCILO_KO
MISIJE_O_EVR._AGENDI_ZA_KULTURO-SLO.pdf (18. avgust 2009).

Komisija evropskih skupnosti. 2008. *Predlog Odločbe Evropskega parlamenta in Sveta o evropskem letu ustvarjalnosti in inovacij* (2009). Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0159:FIN:SL:HTML> (4. april 2009).

McLean, Laird D. 2005. Organizational Culture's Influence on Creativity and Innovation. *A Review of the Literature and Implications for Human Resource Development* 7 (2). Dostopno prek: <http://online.sagepub.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/cgi/searchresults?andorexactfulltext=and&fulltext=Organizational+Culture%92s+Influence+on+Creativity+and+Innovation&src=access> (22. julij 2009).

Mestna knjižnica Ljubljana. Dostopno prek: <http://www.mklj.si/index.php/o-knjiznici> (17. avgust 2009).

---2007. *Nacionalni program za kulturo 2008-2011*. Dostopno prek: http://www.mk.gov.si/fileadmin/mk.gov.si/pageuploads/Ministrstvo/Zakonodaja/Predlogi_zakonov/osnutek_NPK.pdf (4. marec 2009).

Ministrstvo za kulturo RS. 2008. *Cilji Evropskega leta ustvarjalnosti in inovativnosti*. Dostopno prek: http://www.mk.gov.si/fileadmin/mk.gov.si/pageuploads/Ministrstvo/Drugo/cilji_evropskega_leta_ustvarjalnosti_in_inovativnosti.pdf (17. avgust 2009).

Resman, Simona. 2009. Intervju z avtorjem. Ljubljana, 24. avgust.

Trstenjak, Anton. 1981. *Psihologija ustvarjalnosti*. Ljubljana: Slovenska matica.

Slovensko mladinsko gledališče. Dostopno prek: <http://www.mladinsko.com/osmg> (16. avgust 2009)

Sporočila za javnost Slovenskega predsedstva EU 2008. 2008. *Inovativnost in ustvarjalnost v izobraževanju ključni za prihodnost konkurenčnosti*. Dostopno prek:

Evrope2008http://www.eu2008.si/si/News_and_Documents/Press_Releases/May/0522EYC_Zver.html (17. avgust 2009).

Urad Vlade RS za komuniciranje. 2008. *Razpisna dokumentacija za Javni razpis za sofinanciranje informativno-komunikacijskih izobraževalnih dejavnosti nevladnih organizacij o evropskih zadevah v letu 2009*. Dostopno prek: <http://www.evropa.gov.si/si/vsebina/za-nevladne/javni-razpis-2009/> (3. september 2009).

Watson, Elizabeth. 2007. Who or What Creates? A Conceptual Framework for Social Creativity. *Human Resource Development Review* 6 (4). Dostopno prek: <http://online.sagepub.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/cgi/searchresults?andorexactfulltext=and&fulltext=Who+or+What+Creates&src=access> (22. julij 2009).

Weisberg, Robert W. 2006. Expertise and Reason in Creative Thinking: Evidence from Case Studies and the Laboratory. V *Creativity and reason in cognitive development*, ur. James C. Kaufman in John Baer, 7–50. Cambridge, New York: Cambridge University Press.

10 PRILOGE

Priloga A:

Transkript intervjuja z mag. Natašo Bucik z Ministrstva za kulturo RS z dne 24. 8. 2009.

Kako bi interpretirali smernice ELUI (ključne pojme – ustvarjalnost, inovacije, pomen, cilje)?

V tem dokumentu, ki ga je EU sprejela, mislim, da kot članica EU, preko sodelavke, ki je aktivna in zadolžena za delo v tem svetu, smo seveda lahko dali tudi pripombe na te cilje, a se s konkretnimi cilji, ki jih je oblikovala EU v celoti strinjam, saj se mi zdi pomembno usmerjati države članice v neko enotno smer, hkrati pa spodbujati, da so o tem razmišljala. Ravno v tem vidim prednost teh evropskih dokumentov, ne toliko v smislu, da bi jih sama država potrebovala, ampak da spomnijo odgovorne v državi, tudi na drugih nivojih, ne zgolj v kulturi, da je razvoj ustvarjalnosti in inovativnosti pomemben za posameznika, še posebej pri nas s tega vidika dostopnosti do kulture in kulturnega izražanja.

Je to nekakšen mehanizem države oz. eu z ozaveščanje o teh zadevah oz. problematiki?

Predvsem v tem smislu, ker EU državam sredstev ne daje neposredno, tudi ni bilo namenjenih dodatnih sredstev. Se pravi, če so države uspele, so dale dodatna sredstva; pri nas do tega ni prišlo, vsaj na Kulturi, niti na Šolstvu. Je pa res, da v teh razpravah, ki smo jih imeli v sklopu tega Nacionalnega sveta, ki je bil oblikovan, ker imamo tudi svojega nacionalnega predstavnika v Evropskem svetu, smo poudarili, da vse, kar na Kulturi podpiramo, gre za programe in projekti, ki po eni strani spodbujajo ustvarjalnost posameznikov, kot tudi otrok in mladine, ne le kulturnikov in umetnikov, po drugi strani pa omogočajo večjo dostopnost in s tem podpirajo to leto.

Kako naj bi ustvarjalnost in inovacije pripomogle k razvoju evropske kulture in jo (povezovanje področij, politik) učinkovito pripravilo na procese globalizacije?

Mislim, da ta odločba sporoča prav to, da je treba ustvarjalnost in inovativnost gledati zelo globalno. Da je ta vidik, ki ga prinaša kultura zgolj eden od vidikov, da pa je

morda pristop, metoda ustvarjalnosti na tem področju, ki ga omogoča kultura, podlaga za ustvarjalnost na drugih področjih, če govorimo o nekem pozitivnem transferju. Zaradi tega je pomembno, da še posebej mlajše generacije vzgajamo kot kreativne generacije. To je tisti prispevek k globalizaciji kot taki, če se na ravni v celotne Evrope o tem bolj ozavešča oz. izpostavlja, ker gre za transfer z evropske k nacionalni in nato k lokalni ravni, za kar si tu zelo prizadevamo, sploh na področju kulturne vzgoje, saj se zavedamo, da so financerji izobraževalnih programov šol na tej ravni občinski organi.

Ustvarjalnost in inovacije asociirata na področji umetnosti in gospodarstva. Kako za slovenski prostor interpretirate povezavo teh sfer z gospodarstvom, podjetništvom in tehnološkim razvojem, kar implicira idejo EU o (re)vitalizaciji Evrope v splošnem?

Tudi mi si želimo ustvarjalnost in inovativnost interpretirati najprej skozi kulturo, prva povezava pa je z izobraževanjem in znanostjo in preko tega v vsa druga polja. Če izobrazimo kulturnega, kreativnega posameznika, potem se to odraža ne le v kreativnih industrijah ali pa v sami kulturi, ampak širše, saj so povsod potrebni ustvarjalni kadri in to se vse bolj kaže tudi v iskanju kreativnih kadrov v gospodarstvu.

Kakšne, katere konkretne ukrepe je slovenska kulturna politika na deklaratorni ravni oblikovala na podlagi idej ELUI (ustvarjalnost in inovacije) v svoje delovanje. Če imamo kakšne smernice, ki izhajajo prav iz tega Leta?

Na nacionalni ravni smo projekt podprli in ob samem štartu pozvali kulturne ustanove, tudi po internetu, s pozivom, naj se oglasijo odboru s svojimi projekti za aktualno leto, ki bi jih lahko šteli kot prispevek k ustvarjalnosti, da bi ti projekti potekali pod to oznako ELUI ravno zaradi tega, da bi se bolj prepoznali v javnosti kot projekti, ki to spodbujajo. Moram reči, da nekega posebnega izziva ustanov na tem področju ni bilo, verjetno zato, ker se je bilo treba prebiti skozi razmeroma zapleten birokratski sistem, ki smo ga vsi na nek način naveličani. Nekateri so v svojih projektih še bolj poudarjali ideje leta – ustvarjalnost, kar se je izkazalo npr. na letošnjem Kulturnem bazarju, ki sta ga pripravila Ministrstvo za kulturo in Ministrstvo za šolstvo v maju letos – predstavitev programov in projektov kulturnih ustanov za vrtce, osnovne in srednje šole. Poudarek je bil na tem, kakšen je lahko prispevek kulture k ustvarjalnosti in inovativnosti skozi projekte, kjer je bilo to vidno poudarjeno. Skupaj s Šolstvom smo v letošnjem letu v maju uspeli v Strokovnem svetu za splošno izobraževanje, ki je pri njih krovno, strokovno telo, ki potrjuje programe, kurikule in učne načrte, potrditi s

tem strokovnim organom t.i. Splošni del nacionalnih smernic za kulturno-umetnostno vzgojo v izobraževanju in vzgoji. Ta dokument močno izpostavlja ustvarjalnost in inovativnost. Prav med cilji je ustvarjalnost večkrat poudarjena. Osnova za pripravo teh smernic je med drugim tudi ta odločba, dokument in smernice, ki jih je leta 2006 UE predložila kot smernice za spodbujanje ključnih kompetenc, med katerimi je tudi kulturna zavest in izražanje.

Kako se ti konkretni ukrepi odražajo v NPK 2008-2011 oz. drugih dokumentih, ki so manifest slovenske kulturne politike?

NPK je bil napisan pred tem letom, tako da ga v tem smislu že prilagajamo, kajti to je okvir, kjer sta že tako ustvarjalnost in kulturna vzgoja in kreativnost skozi razna področja zelo izpostavljena. V poročilih, ki se bodo dotikala leta 2008 in 2009 še posebej pa bo ta del zagotovo izpostavljen in se bo pokazalo, da smo temu namenili več pozornosti. Smatramo ga kot mehek okvir, ki ga polnimo z novimi zadevami.

Ali NPK kje bolj eksplicitno opredeli načrtovanje sodelovanja t.i. tematskimi leti, ne le ohlapno, v smislu sodelovanja z evropskimi idejami na področju kulture?

Na področju kulturne vzgoje, ki je npr. izpostavljena, se je takrat pravzaprav že izvajalo Leto medkulturnega dialoga, ampak tega posebej ne izpostavljaš, ker je nekako samo po sebi umevno. V poročilih se to zagotovo vidi, eksplicitno v NPK pa ne, saj takrat, ko se je NPK postavljaj, še ni bilo jasno, da bo to leto Evropsko leto ustvarjalnosti in inovativnosti ali prihodnje Leto boja proti revščini itd.

Kako se ELUI vključuje v knjižnično in performativno dejavnost, kako to področje pripomore k uresničitvi leta za Slovenijo? In s kakšnimi ukrepi bi pripomogli k uresničitvi idej ELUI za slo in Evropo.

Na tem področju je program v NPK zelo bogato zastavljen, v smislu spodbujanja produkcije in postprodukcije. Če povežem s kulturnovzgojnimi področjem – vzgajanje, vključevanje metod dela, ki jih v uprizoritvenih umetnostih uporabljajo v šolskih praksah; da bi pa rekli, da bi se dodeljevala posebna sredstva in načrtovali posebni projekt na nacionalni ravni, se ne, pa vendarle, se te zadeve dogajajo skozi prijave posameznih društev, gledališč itd. Posamezne knjižnice zelo sledijo tem tematskim letom, saj imajo splošne knjižnice razne oblike dela s svojimi bralci, obiskovalci – ne gre le za izposajo, ki spodbuja k pismenosti in bralni kulturi – je ogromno tovrstnih

zadev, ki gredo v smeri smisla tematskih let npr. priporočila literature, organizacije raznih debat. Eden od takih projektov je Rastem s knjigo, ki ga pripravljajo Ministrstvo za kulturo, Zveza splošnih knjižnic, Javna agencija za knjigo in Ministrstvo za šolstvo, in se odvija v vseh splošnih knjižnicah. V okviru tega projekta obiščejo sedmošolci javno knjižnico in dobijo tudi knjigo v dar. Tisti projekt dela prav na tematiki evropskega leta – poskuša povezati vsebino knjige, ki jo dobijo, s tematiko. Ko se je govorilo o medkulturnosti, so pripravili npr. knjižničarji seznam knjig na to temo.

Priloga B:

Transkript intervjuja z mag. Uršulo Cetinski, direktorico Slovenskega mladinskega gledališča z dne 25. 8. 2009.

Kako bi interpretirali ELUI (pomen, cilje, ključne pojme) za Evropo in Slovenijo?

Nisem ekspert za te dokumente, ampak se mi zdi že samo dejstvo, da je v evropskem programu oz. v ideologiji EU izpostavljena ustvarjalnost in inovacije, kar se mi zdi zelo pomembno, ker gre po mojem za dve dejstvi oz. načeli, ki sta ključni že v zgodovinskem smislu za razvoj EU, pa tudi v preteklosti Evrope kot take. Ko govorimo o ustvarjalnosti in inovacijah, ponavadi človek zelo hitro poveže inovacijo z znanostjo, ustvarjalnost pa je tako ali tako bistveni del umetnosti. To, da želi EU izpostaviti ti dve področji, se mi zdi zelo pomembno, drugo vprašanje pa je, kako v resnici potem v praksi ta načela vplivajo recimo na državljane EU, na njihovo ustvarjalnost in njihovo inovacijo, ampak to pride na vrsto pri naslednjih vprašanjih.

Ali oz. kako vaš kulturni zavod v splošnem sodeluje pri projektih EU oz. natančneje v okviru ELUI in kako se to odraža v delovanju zavoda?

Ustvarjalnost in inovacije so bistvo gledališča. Za SMG je značilno to, da je to gledališče, ki je staro malo več kot 50 let, in vsako gledališče je kreativno in inovativno, ker vsaka predstava, ki kjerkoli nastane kot neko umetniško delo brez kreacije, ustvarjalnosti, seveda do te predstave ne pride. Velikokrat pač ta predstava temelji, je uprizoritev nekega umetniškega, literarnega dela, velikokrat pa tudi ne, ko gre za drugačne gledališke izraze. Za področje gledališča bi rekla, da vsako delo, ne glede na to, kje nastane, je ustvarjalno in kreativno, ni pa nujno da je tudi inovativno.

SMG ima že 50 let staro tradicijo, da išče svojo poetiko in pot v inovaciji. Kaj to pomeni za gledališče? Ne gre za klasično uprizorjanje gledaliških del, z nekimi postopki, metodami, ki smo jih že vajeni, ampak za iskanje novih poti. Zato večkrat, ko opisujemo svojo poetiko, izpostavljamo ravno inovativnost. Tu se je večkrat v naši zgodovini in sedanosti dogajalo, da so pisci, režiserji, igralci, ustvarjali neka dela, ki so se odmikala od klasične gledališke podobe in so raziskovali nove gledališke pokrajine. In za to je najprimernejša beseda inovacija. Mislim, da je SMG med vsemi slovenskimi gledališkimi zavodi, gledališče, ki se najpogosteje predstavlja v tujini, na področju EU in na drugih kontinentih in verjetno, da nam to uspeva, kajti to ni lahko, kajti konkurenca mednarodna je velika, je verjetno uspeh tega ravno inovativnost. Po mojih izkušnjah na gledališkem področju tudi iz Cankarjevega doma, kjer sem se ukvarjala z mednarodno izmenjavo gledališča je šlo za to, da so inovativne gledališke predstave tiste, ki prinesejo novo, še ne videno avtorsko poetiko celotnega ansambla, za mednarodni prostor bolj zanimive, kot pa tiste konvencionalne, ki smo jih že videli.

Torej so osnovne ideje tega leta že v osnovi zajete v viziji SMG in se z njim avtomatično skladajo?

Ja, že pred sklepi tega letošnjega leta EU. Eden naših večjih uspehov je bil lani, ko smo se prijavi na razpis za Evropskega ambasadorja kulture, ki ga razpiše Evropska komisija, in smo prvi slovenski zavod, ki je dobil ta naziv za lansko leto, obenem pa tudi subvencijo, ki je znašala malo več kot 140.000 EUR, s katero je Evropska komisija podprla naš program, kamor so spadale predstave, ki so nastale, pa tudi deloma številna gostovanja. Zanimivo pa se mi zdi, kako izjemno naporno je v Sloveniji kandidirati za evropska sredstva v kulturi, ker je razpis zelo zapleten, sploh če se prijavljaš prvič. Že to, potem pa moraš do popolnosti uresničiti program, ki si ga navedel, brez sprememb, kar je pri mednarodnem sodelovanju zelo težko, npr. zavodi s katerimi sodelujemo včasih ne dobijo sredstev, zato se sodelovanje za eno leto premakne. V Sloveniji pa je tako: eno od načel je, da po tem, ko uresničiš ta program, preden dobiš drugi del sredstev, moraš napisati zelo natančen poročilo, da so bila vsa sredstva porabljena za točno tisto, kar si navedel v programu, potem pa to pregleda ena od revizijskih hiš, ki smo si jo izbereš in ti to potrdi. Mi smo sami izbral eno od hiš, in tako sem videla, kakšne neverjetne težave smo imeli, da smo prišli do konca postopka, saj je delovanje gledališča sploh v mednarodnem smislu zelo specifično področje, o katerem revizorji ne vejo veliko, in pričakujejo stvari, ki v praksi niso izvedljive. Hud

razkol je med tem, kaj o tem revizorji vedo, zato se lahko pojavljajo številne težave, ko se producenti prijavljajo na razpis. Seveda je dobro, da Evropa omogoča subvencije za določene kulturne dogodke, ali gre za koprodukcije, infrastrukturo, festivale, se mi pa zdi problematično, da na področju produkcije gledališča, je možnost, da človek, za gledališko koprodukcijo, v kateri sodelujejo najmanj tri različne države, dobi določena sredstva, ki so lahko zelo visoka. In vsako leto pred tem razpisom evropska gledališča intenzivno iščejo partnerje. To se mi je dogajalo predvsem v Cankarjevem domu, pogosto pa se dogaja, da so to gledališka dela slaba, saj gre za podrejanje umetniških del oz vsebin razpisu. Dobro umetniško delo namreč nastaja v nekem avtonomen prostoru, v skupini srčno povezanih ustvarjalcev, in tako se lahko naredi eno dobro gledališko delo. Torej, ta birokracije je zelo slabo združljiva z gledališko umetnostjo kot tako.

Kako po vašem mnenju Slovenija na deklaratorni ravni povezuje kulturne smernice EU s slovensko kulturno politiko v zvezi z ustvarjalnostjo in inovacijami in kako se to odraža v ukrepih, ki zadevajo vaš kulturni zavod?

Posebni ukrepi nisem zasledila, se pa ta smernice v celoti povezujejo z NPK, pri katerem sem tudi sodelovala kot eden od ekspertov za področje gledališča, in se te smernice popolnoma ujemajo s smernicami, ki jih je v NPK podala Slovenija. To je na idejni ravni, ker je vsaka kulturna politika podpira inovativnost in kreativnost, predvsem inovativnost. Nisem pa opazila, da bi ti evropski ukrepi imel kakšno večjo težo na slovenske ustvarjalce. Vsi, ki so imeli opravka z EU so imeli kar velike težave pri pridobivanju sredstev, npr. Mini teater z gradnjo novega gledališča na Križevniški, iz takratnega Norveškega fonda. Sredstva lahko pridejo tudi z zamikom; to se je zgodilo pri projektu Manifesta, ki ga je pripravil Cankarjev dom. V borbo za evropska sredstva lahko stopajo le likvidni kulturni zavodi, ki so sposobni zalagati denar in potem čakati, da se povrnejo, česar mali producenti, z neodvisne scene, ki so tudi inovativni ne morejo, ker nimajo finančnega zaledja. Če torej nisi večji producent, nimaš možnosti za zmago pri teh razpisih.

Torej NPK, osrednji dokument slovenske kulturne politike idejno pokriva to idejo evropskega leta, ker je eksplicitno izraženo da Slovenija teži k sodelovanju pri projektih EU, tudi pri tematskih letih.

Ministrstvo za kulturo, ki je glavni financer našega programa, nam najbolj pomaga pri udeležbi precejšnjega števila mednarodnih sodelovanj. Na državni ravni se politika zaveda tega, da je pomembno, da nek ustvarjalec ali posameznik ali skupina pretopi to mejo in se pokaže se tudi kje drugje. To v bistvu v praksi dobro funkcionira. Vsega jasno ne morejo podpreti, kljub vsemu pa glavne, najbolj referenčne točke in geografsko zanimive sigurno podpirajo.

Na kakšen način je bistvo Evropskega leta ustvarjalnosti in inovacij 2009, torej »povečanje ustvarjalnega outputa ali produkcije inovacij na vseh področjih za družbeno, gospodarsko in kulturno integracijo in razvoj« uresničljivo in relevantno za vaš zavod?

Zdi se mi, da je to na simbolni ravni spodbuda, da ne le slovenski prostor, ampak tudi širši evropski v bistvu ceni te kategorije, ki so tako bistvo našega obstoja.

Torej bi lahko rekli, da je poudarjanje ustvarjalnosti in inovativnosti na področju umetnosti v tem kontekstu samo sebi namen? Se mi pa zdi bistvo ELUI povezovanje področja kulture in gospodarstva in na ta način krepljenje t.i. evropske kulture?

To povezovanje kulture z gospodarstvom v Sloveniji, pa tudi v marsikateri drugi državi je dejansko na zelo trhljih nogah, saj že slovenska zakonodaja ni spodbudno naravnana do sponzorstev, donatorjev, mecenov, za kar bi bilo dobro, da bi se slovenska kulturna politika bolj poglobila vanjo. Drugo pa je, da v tej recesiji trenutno gospodarsko stanje pri vseh tistih, ki smo v slovenski kulturi bili povezani z gospodarstvom, izjemno slabo vplivalo, kar je logično, ker npr, za naše gledališče je bilo značilno, da se povezuje s podjetji, ki so večja, stabilnejša, a so tudi ona začela z varčevalnimi ukrepi, ki so na nek način med prvimi prizadela umetnost in kulturo z umikom podpore. To je eno izmed področij, ki je zelo kritično. In je vredno tehtnega razmisleka slo pol, pravzaprav je to korak nazaj, ne korak v povezovanje.

Kakšen je pomen omenjenega evropskega tematskega leta za slovensko kulturno politiko in kako se je le-ta v tem kontekstu prilagodila evropskim smernicam?

Na idejni ravni se mi zdi, da zelo sovпада s temi idejami, na praktični ravni pa je še veliko za narediti, predvsem v točki povezovanja interesa gospodarstva, ki pa je odvisno tudi od drugih elementov, ki še niso bili predvideni, ko je to nastalo. Na področju performativne umetnosti, dejavnosti...bistvenih konkretnih razlik ni bilo,

javne subvencije se namreč odvijajo enako kot prejšnja leta, je pa seveda spodbudno, da doslej še ni bilo kakšnega krčenja javnih sredstev, kar se tudi lahko zgodi. Tudi konkretno z namenom, da bi sodelovali prav v okviru tega tematskega leta pa nismo pripravljali projektov.

Priloga C:

Transtript intervjuja s Simono Resman z razvojnega oddelka Mestne knjižnice Ljubljana z dne 24. 8. 2009.

Kako bi interpretirali ELUI (pomen, cilje, ključne pojme) za Evropo in Slovenijo?

Vsako leto Evropska komisija eno leto poimenuje po tistih zadevah, ki pravzaprav najbolj mučijo EU in celo Evropo. Recesija je pravzaprav, ne vem, če že v naprej, ampak vseeno zelo dobro določila ELUI z obema aktivnostma za boj proti recesiji, saj ne gre kriviti neuspešnega gospodarstva, temveč ustvarjalnost in inovativnost. Zato mislim, da je to dobro leto, predvsem pa se mi zdi pomembno tudi to, kar je izpostavila Evropska komisija – da si želi ustvarjalnosti in inovativnosti na področju izobraževanja in kulture. Ker knjižnice so kulturne in izobraževalne ustanove, se nam to zdi nekaj, kar je za nas zelo pomembno, po drugi strani pa tudi nekaj, kar od vedno počnemo.

Torej se vam zdi leto pomembno predvsem zaradi reševanja gospodarskih zadev v smislu preko nekega temelja v izobraževanju in kulturi.

Da, tako je.

Ali oz. kako vaš kulturni zavod v splošnem sodeluje pri projektih EU oz. natančneje v okviru ELUI in kako se to odraža v delovanju zavoda?

Že od leta 1998 zelo intenzivno sodelujemo v različnih programskih okvirih, ki jih ima Evropska komisija, predvsem v tistih, ki so povezani s kulturo, izobraževanjem in napredno informacijsko-komunikacijsko tehnologijo. To se nam zdi zelo pomembno, zato smo na našo spletno stran umestili posebno rubriko Projekti, kjer javnosti kažemo, v kakšnih nacionalnih in evropskih projektih sodelujemo. Trenutno sodelujemo v evropskem projektu IZI z drugimi evropskimi partnerji; projekt je

namenjen je izobraževanju znotraj programa vseživljenjskega učenja. Sodelujemo tudi pri enem nacionalnem slovenskem projektu, ki je financiran iz evropskih socialnih skladov, to pa je Center vseživljenjskega učenja. Zakaj se nam to zdi pomembno? Ker lahko najceneje in najučinkoviteje razvijamo nove in nadgrajujemo stare dejavnosti, poleg tega to pomeni navezovanje partnerstev s kulturnimi, gospodarskimi in izobraževalnimi ustanovami. Na nacionalni ravni se kot knjižnica, ki smo kulturna ustanova, prijavljamo na razpise različnih ministrstev, tudi Ministrstva za gospodarstvo, Ministrstva za šolstvo, Ministrstva za visoko šolstvo in tehnologijo. Tako da zelo dobro pokrivamo ta spekter. V zvezi s temi tematskimi leti bi posegla nekoliko nazaj. Mi se že nekaj časa na evropska leta odzivamo zelo intenzivno. Leto 2007 je bilo Evropsko leto enakih možnosti; takrat smo imeli tudi medijsko odmevno akcijo, ko so naši štirje servisi: Borza dela, Borza znanja, Središče za samostojno učenje in Središče za mlade pripravili določene aktivnosti. Recimo, ovire pri učenju so predstavljali predstavniki Društva invalidov Slovenije; Borza dela je organizirala delavnico, kjer so sodelovala različna društva, ko smo govorili o težavah pri iskanju zaposlitve istospolno usmerjenih; imeli smo tudi predstavitev tujih državljanov in Romov, ki so predstavljali svojo kulturo; imeli smo dejavnosti z mladimi, ki so opustili šolanje. V letu medkulturnega dialoga smo imeli zelo intenzivne dneve nacionalnih kultur, med drugim dneve Romov. Tudi v naslednjih letih si to predstavljamo zelo aktivno, posebej leto 2012, ki je posvečeno boju proti revščini, še posebej pa bomo aktivni v letu 2011, ko bo leto prostovoljstva, saj pri nas dela zelo veliko prostovoljcev, kar je za nas zelo pomembno. Mestna občina Ljubljana je dobila kandidaturu za Svetovno prestolnico knjige, mi pa smo pripravili 15 projektov, katerih osnovna nit sta prav kreativnost in inovativnost na različnih področjih delovanja knjižnice. Poslušali pa smo izpostaviti najpomembnejše: interaktivnost projektov, kar v sebi nosi ta dva pojma. V programu dela MKL za leto 2009, sprejet decembra 2008 smo zapisali: »Cilji tega leta je izkoristiti in spodbuditi kreativne in inovativne iniciative na različnih področjih človeške aktivnosti na vseh stopnjah. V središču bosta izobraževanje in kultura. Knjižnica bo v svojih projektih zasledovala nove metode in pristope pri delu z uporabniki ter aktivno in ustvarjalno vključevala vključevanje uporabnike v različne dejavnosti in prireditve za uporabnike. Že v planu smo postavili to leto kot naše vodilo, smernice in ga navezali tudi na naslednje leto«.

Kako po vašem mnenju Slovenija na deklaratorni ravni povezuje kulturne smernice EU s slovensko kulturno politiko v zvezi z ustvarjalnostjo in inovacijami in kako se to odraža v ukrepih, ki zadevajo vaš kulturni zavod?

Mi se držimo smernic, navodil, okrožnic, ki prihajajo z Ministrstva za Kulturo, saj je to naše matično ministrstvo, a od tam ni bilo nikakršnega takšnega dokumenta. Danes sem preverila spletne strani Ministrstva za kulturo, Ministrstva za šolstvo in šport in Ministrstvo za visoko šolstvo, tehnologijo in razvoj. Nobeno od teh ministrstev tega leta ne poudarja in ga ne propagira ne spletnih straneh, ne pod posameznimi rubrikami. Ministrstvo za kulturo ne dela letnih planov, to so v resnici strateški načrti in analize za štiri leta ta Slovenski kulturni program za določeno obdobje, tako da nekih smernic, nekih pomagal s strani kulturne politike zavodi nismo dobili.

Se pravi, da se zanašate na lastno iniciativo in okvirne ideje ELUI?

Da tako, potem tako razvijamo projekte. Knjižnice pa smo sicer vedno precej občutljive na projekte. Mi se pravzaprav sami odzivamo na te projekte, npr. knjižnica Mirana Jarca iz Novega mesta, ki sodeluje s knjižnico iz Karlovca vsako jesen pripravlja posvetovanja na aktualne teme, letos je to tema kreativnost in inovativnost v knjižnični dejavnosti. Tako, da se na te projekte odzivamo sami, ne da bi imeli priporočila, smernice, kar pa je tudi logično, saj so te informacije dosegljive vsem.

V splošnem, kaj je pomen omenjenega leta za slovensko kulturno politiko, in kaj mislite o tem, ali slov kult politika to izpolnjuje?

Izhajamo iz paradigme hibridne knjižnice, dostopne 24 ur 7 dni na teden. Potem sta že v strategiji in viziji kreativnost in inovativnost, kar velja že za večino kulturnih zavodov, če pa smo izkoristili to leto, pa vam ne vem povedat, ker v resnici je za razliko od lanskega, ko je bila cela vrsta odmevnih posvetovanj – vsaka kulturna prireditev je vsebovala namig na to). Letos tega na področju kulture ni; jaz sicer ne morem govoriti, kako se to leto odraža v gospodarstvu, ker se s tem ne ukvarjam, sodeč po medijih pa je odmevnost neprimerno nižja od lanskega leta. Seveda pa je odvisnost tudi od tega, kako Gospodarska zbornica Slovenije skozi izobraževalni program propagira to leto. Zdi se mi, da je to leto, ko se ukvarjamo z marsičem drugim, zaradi tega šlo mimo nas. Področje, ki bi nujno potrebovalo ali zaslužilo ELUI, da bi se z njim konstantno ukvarjalo, je izobraževanje, ker pri nas to ni ne ustvarjalnost in ne inovativnost.